

September 2020

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 108

31. årgang – september 2020

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:

Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS**Oplag:** 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- at udgive skrifter om mongolerne,
- at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlemmer:**

HKH Kronprins Frederik
Søren Haslund-Christensen
Rolf Gilberg

Bestyrelse:

Elisabeth V. Friis (næstformand)
Anita Garbers
Bettina Gram (sekretær)
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama (formand)
Chalotte Vad
Narangerel Davaasuren (sup.)
Chuka Ringgaard (sup.)

Hjemmeside:

www.danskmongolskselskab.dk

Bankkonto: (1551) 784-1582**MobilePay:** 83554**Selskabets adresser:**

Sekretær: Bettina Gram
Kastrupvej 90, 1.mf.
2300 København S
tel: 2887 6887
email:
bettinahgram@hotmail.com

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
200 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
300 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmeldes via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

Efter 9 års arbejde kunne andelsforeningen 'Velsignet af Yakoksen' omsider begynde at producere mongolske mejeriprodukter i deres nye mejeri i Khatgal, en havneby i sydenden af Khovsgoløen. Undervejs i forløbet blev der afholdt workshops for foreningens medlemmer. Læs initiativtageren, Chalotte Vads, beretning om, hvordan en strøtanke under den mongolske stjernehimmel blev til virkelighed.

Indhold

Verdensmester i coronahåndtering	3
Hvordan er livet under coronakrisen?	4
Mongolerne stemte for stabilitet	11
Case #3B, Case #12-14	13
Spare- og Lånegruppe genbesøgt	13
'Mongolske Pickles'	14
NTS' bæredygtige rygrad	16
Finansiering af små virksomheder	17
Henrik Kauffmann i Mongoliet	18
De mongolske fester genbesøgt	22
Khovsgol Dairy Project	23
Bog anmeldelse	27
Aktuelt	30

Verdensmester i coronahåndtering

Ved indgangen til september 2020 var der ingen coronarelaterede dødsfald i Mongoliet, ingen smittespredning og »kun« 300 registrerede tilfælde af covid-19 – alle bragt til landet af tilreisende. Hvad er forklaringen på, at landet har haft så stor en succes med at undgå en smittespredning? Lars Højer, lektor i komparative kulturstudier, KU, giver nogle svar på spørgsmålet.

Man kan med god ret sige, at landet har haft verdens bedste pandemihåndtering. Dette skyldes en meget tidlig og hård nedlukning af landet, som nød en – for et demokratisk land – uhørt stor opbakning i befolkningen. Opbakningen skyldes, at mange mennesker på trods af udbredt korruption anerkender den tidligere socialistiske stats autoritet, samtidig med at de nærer en vis mistillid til landets sundhedssystem.

Det har også haft betydning for folks forsigtige adfærd, at man bekymrer sig for ældre familiemedlemmer, og – måske – at man i den tidlige fase af covid-19-pandemien nærede mistro til officielle informationer om, at der ikke var nogen smitte i Mongoliet og derfor var ekstra forsigtige.

Og så skyldes det muligvis, at der i Mongoliet er en stærk nervøsitet forbundet med sygdomme og »det fremmede«. Ofte bliver der sat lighedstegn mellem det fremmede, særligt det kinesiske, og dårligdomme af enhver art, og der var i begyndelsen stor forståelse for at lukke grænsen mod syd.

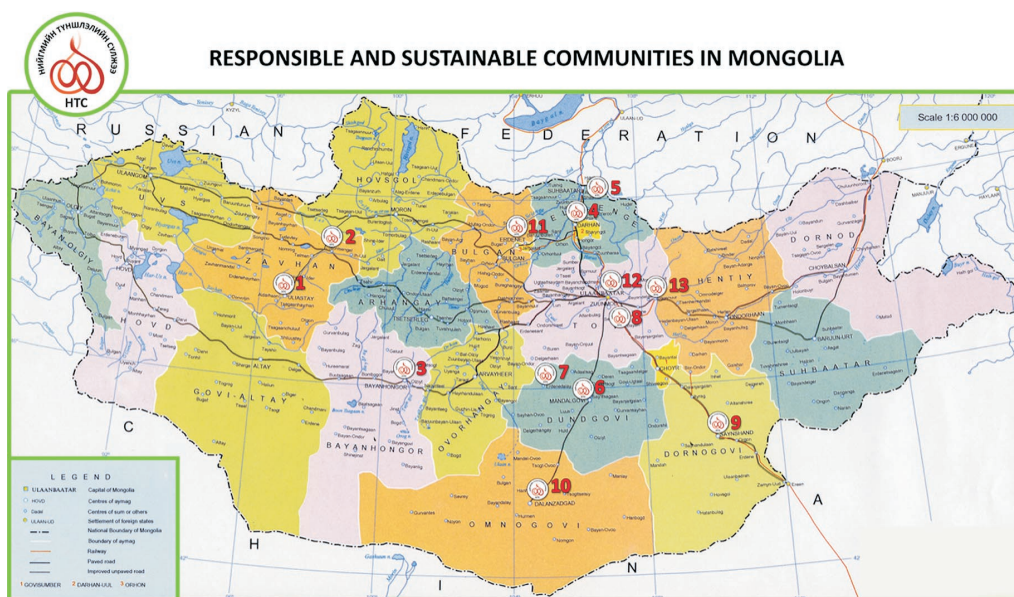
Faktisk var det en fremmed, en franskmænd, der i første omgang skabte ramaskrig, fordi han rejste rundt i landet med smitten, uden at have overholdt påbuddet om at isolere sig selv i 2 uger ved sin ankomst. At han kunne rejse rundt uden at have smittet en eneste, førte til en masse historier om, at det mongolske folk er særligt modstandsdygtigt, fordi mongolerne lever i et specielt højlandsklima, spiser sundt kød, drikker god vodka og

Hurtig nedlukning

Mongoliet lukkede som et af de første lande sine grænser mod Kina den 27. januar 2020, efter at WHO den 12. januar havde bekræftet udbruddet af coronavirus i Wuhan i Hubeiprovinserne. Skoler, børnehaver, offentlige kontorer m.fl. blev hurtigt lukket, og der blev indført begrænset udgangs- og rejsetilladelse indenlands, forsamlingsforbud, krav om at bære mundbind og holde afstand m.m.

er beskyttet af forfædre og »den blå himmel«. Omkring årtusindeskiftet hørte man lignende historier, også blandt højtstående politikere, om det mongolske folks resistens mod hiv. ■

Lars Højer

Kort over Dansk Mongolsk Selskabs 13 projektområder i Mongoliet. På de følgende sider besvarer de lokale ledere i 8 af distrikterne spørgsmål om pandemiens indflydelse på deres hverdag. Numrene henviser til de enkelte distrikter.

Hvordan er livet under coronakrisen?

Ger har stillet spørgsmålet til 9 af de lokale koordinatore i DMS' udviklingsprojekt i Mongoliet. Koordinatorerne er fordelt over 8 aimag. De fortæller i perioden april-juni 2020 om deres oplevelser af situationen, krisens betydning for arbejdet og deres medlemmer samt deres tanker om fremtiden. Det er senere blevet muligt for koordinatorene at afholde kurser og møder ved at overholde covid-19-reglerne, som fx at holde afstand. Bettina Gram har redigeret svarene.

Selenge (5)

Aimag i det nordlige Mongoliet med navn efter floden af samme navn. Provinshovedstaden hedder Sukhbaatar og har 22.000 indbyggere og er samtidig en af 17 sum i provinsen. NTS-centret ligger i provinshovedstaden og har 120 medlemmer, som bor i tre forskellige sum. De arbejder med bl.a. husdyrhold, kvægbrug, mejeri og grøntsagsforarbejdning.

Baigalmaa

Jeg hedder Baigalmaa og lever sammen med min mand. Vores tre børn bor og arbejder i Ulaanbaatar. Efter udbruddet af corona kommunikerer vi sammen via nettet og telefonen. Min mand er blevet arbejdsløs og søger job, mens vores børn er bange for at miste deres arbejde.

Er du bange for at blive smittet med covid-19?

Vi var bange for covid-19-smitte i begyndelsen, men nu er vi mere rolige. Vi tager vores forholdsregler og har vænnet os til situationen. Vi bærer mundbind udendørs, vasker hænder regelmæssigt og bruger håndsprit.

Hvordan er du og dine NTS-medlemmer berørt af krisen?

På grund af den landsdækkende karantæne har det ikke været muligt at gennemføre de planlagte kurser i at starte egen virksomhed og at udvikle sin virksomhed. Kursister har haft svært ved at betale kursusafgift, da indtægterne i husholdningerne er faldet under krisen. Det er vanskeligt at etablere nye spare- og lånegrupper i den nuværende situation. Jeg kommunikerer via nettet med vores medlemmer.

Hvordan er livet i byen og på landet?

Mange forældre kan ikke være længe væk hjemmefra, da deres børn er hjemsendt fra skole og børnehave. Nogle familier tager deres børn med til slægtninge på landet, hvor der ikke er internetadgang, hvorfor de kun kan kontaktes telefonisk.

Åbningstider i banker og offentlige kontorer er skåret ned, og de betjener ikke borgere, som ikke bærer mundbind. Der er håndsprit

tilgængeligt overalt, fx ved indgange til offentlige kontorer, pengeautomater og serviceskranke. Vi skal holde 1-2 meters afstand til hinanden. Nogle butikker er lukket på grund af faldende salg, mens andre hæver deres priser.

Hvad tænker du om fremtiden?

Da fødevarieimporten fra Kina fortsat falder, er der brug for økonomisk støtte og job til små og mellemstore virksomheder, landmænd, grøntsagsavlere, hyrder og biavlere. Banker yder lån til en årlig rente på 23-30%, hvilket lægger pres på små virksomheder.

Mange familier vil være i stand til at leve som hyrder på landet, hvis regeringen kan implementere projekter og programmer, som giver dem mulighed for at lease udstyr til at fremstille sol- og vindenergi. Lande som fx Rusland, Kina, Tyrkiet og De Forenede Arabiske Emirater har tilbudt at købe husdyr fra Mongoliet, at etablere joint ventures og at købe kødprodukter. Jeg tror, at hvis Mongoliet gør rigtig brug af disse tilbud, vil det kunne genoprette landets økonomi.

Darkhan-Uul (4)

Aimag i det nordlige Mongoliet med omkring 102.000 indbyggere, hvoraf over 86.000 bor i provinshovedstaden Darkhan, som er landets tredjestørste by. Darkhan er en af fire sum i Darkhan-Uul-provinsen, der ligger som en enklave i Selenge Aimag. NTS-centret har 33 medlemmer, som beskæftiger sig med bl.a. kartoffel- og grøntsagsdyrkning, dækreparation, biavl, bageri, dagpleje, skønhedspleje, produktion af lys af bivoks og husalg.

D. Azbileg

Jeg hedder Azbileg, er 35 år og har en videregående uddannelse. Jeg har arbejdet som NTS-koordinator i et år. Jeg bor sammen med min mor på 64 og min søn på 13. Pengene i vores husholdningsbudget er blevet færre, men vi sparer efter bedste evne på udgifterne.

Er du bange for at blive smittet med covid-19?

Selvfølgelig er jeg konstant bange for covid-19, men jeg prøver altid på at få andre til at føle sig godt tilpas. Generelt set har folks livsstil ændret sig markant. Det er godt, at folk er ansvarlige og nøje følger myndighedernes og sundhedsministeriets instruktioner.

De tomme gader i Darkhan-Uul.

Hvordan er du og dine NTS-medlemmer berørt af krisen?

Vi bor i et mindre, tyndt befolket område, så der er ikke meget trafik. Børn her på landet laver deres lektier, leger hjemme og får online-undervisning. Syv af vores slægtninge fra Ulaanbaatar kom for at bo her, fordi her er frisk luft. Vi bærer altid mundbind, når vi er ude.

De fleste små og mellemstore virksomheder er i en vanskelig situation. Vi tilbyder dagligt rådgivning til iværksættere og folk, som har deltaget i vores virksomhedskurser.

Hvordan er livet i byen og på landet?

Sammenlignet med andre aimag har Darkhan en god infrastruktur, og hospitalerne har stor kapacitet. Landets næststørste testlaboratorium ligger her i Darkhan-Uul Aimag, som betragtes som et højrisikoområde med et stort antal isolerede indbyggere. Nogle folk, som kom hertil fra Rusland, er i isolation.

Børnehaver, skoler og andre offentlige serviceorganer er lukket, mens enkelte servicevirksomheder langsomt får lov til at genåbne. Folk lever og arbejder ifølge påbuddene om at blive hjemme og at gå med mundbind. De lokale myndigheder advarer voksne og børn om, at de vil få bøder, hvis de går uden for hjemmet.

Og de tomme pladser i Darkhan-Uul.

Hvad laver NTS-koordinatorerne?

DMS' samarbejdsprojekt i Mongoliet omfatter 13 lokalområder, som hver har et såkaldt NTS-center med 1 koordinator og 1 virksomhedsunderviser. Kerneopgaverne for koordinatorerne er at styrke fattige familier og lokalsamfund gennem etablering af spare- og lånegrupper og at tilskynde oprettelse af små og mellemstore virksomheder via bl.a. at tilbyde kurser i virksomhedsdrift. Målet er at skabe økonomisk bæredygtighed i NTS-centrenes aktiviteter.

Projektet, der er forankret hos DMS' partnerorganisation NTS, *Social Partnership Network*, i Ulaanbaatar, løber frem til januar 2023 - efter i sommeren 2020 at være blevet forlænget med 6 måneder som følge af coronakrisen. Det er støttet af CISU, Civilsamfund i Udvikling, som administrerer bl.a. Danidas Civilsamfundspulje.

Hvad tænker du om fremtiden?

Ifølge forskere og Verdenssundhedsorganisationen WHO, vil covid-19-pandemien ikke forsvinde over natten. Jeg er enig i denne vurdering. Som borgere i Mongoliet er vi taknemmelige for vores lands leders rigtige vurdering af risiciene og for at træffe passende foranstaltninger baseret på ressourcerne i vores land. Og vi arbejder hårdt for at leve op til vores ansvar. Gud vel-signe verden.

Orkhon (11)

Aimag i det nordlige Mongoliet med over 105.000 indbyggere og to sum. Hovedparten lever i Bayan-Undur Sum, som huser provins-hovedstaden Erdenet, landets næststørste by. Her ligger også NTS-centret med 21 medlemmer, som bl.a. beskæftiger sig med produktion af kashmiruld og traditionelle mongolske sko, skrædderi, biavl og grøntsagsdyrkning.

Bolormaa

Jeg hedder Bolormaa og er 46 år. Jeg har arbejdet som koordinator siden april 2019. Jeg lever sammen med min mand, J. Buyanmunkh, og vores tre døtre på hhv. 24, 14 og 5 år.

Min mand er civilingeniør i et privat firma og klarer sig godt. Vores ældste datter, B. Orkhon, er på barselsorlov, og de to yngste piger, B. Enkhjin og B. Oyu, er hjemme og får undervisning via tv. De bruger meget tid på at være online. Børn må ikke gå udenfor hjemmet, men vores familie tager i weekenderne ud af byen for at få frisk luft.

Økonomisk set har vi haft stor gavn af 6 måneders udsættelse på tilbagebetalingen af vores realkreditlån. Husholdningens økonomi er strammere end før, da man for tiden ikke må have biindtægter. Offentlige servicecentre betjener ikke folk

uden mundbind, og vi bærer altid maske, når vi er uden for hjemmet.

Er du bange for at blive smittet med covid-19?

Vi er meget bekymrede. Mongoliet har en lille befolkning, som er i risiko for at opleve en hurtig smittespredning.

Hvordan er du og dine NTS-medlemmer berørt af krisen?

Vi har i lang tid ikke kunnet gennemføre kurser i virksomhedsdrift, medlemsmøder og aktiviteter i lokalsamfundet. Når nogle medlemmer har brug for rådgivning, er jeg taget på kontoret og har sprittet det af, før vi har mødtes. Ellers arbejder jeg hjemmefra.

Gruppemøder holder vi online, men det er ikke alle, der har internet eller erfaring med at bruge det, så derfor kan der være brug for at mødes fysisk. Små og mellemstore virksomheder, bl.a. butiksejere, er økonomisk trængte i takt med, at indtægterne falder, og det er derfor svært for dem at afdrage lån.

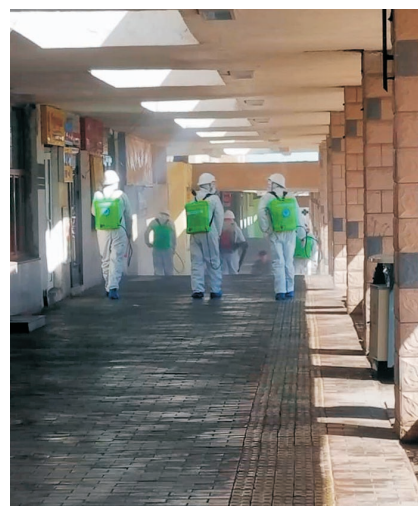
Hvordan er livet i byen og på landet?

I slutningen af marts arrangerede en særlig statslig mission en masseoprydning af skrald i byerne for at forebygge spredning af covid-19. Næsten 7.000 deltog i arbejdet i Erdenet og fjernede affald rundt om i byen og på gaderne. Imens blev bymidten, indgangspartier og kontorer desinficeret. Som en del af forebyggelsesarbejdet blev børn og unge informeret om covid-19, og der blev hængt skilte op på alle basketballbaner med teksten »Dette er et karantæneområde, ikke en ferie«.

Folk sørger for at holde en god hygiejnestandard og går med mundbind. Man holder sig indendørs det meste af tiden, og der er ingen offentlige arrangementer. Folk tager det forholdsvis roligt, men i løbet af sommeren slækker mange lidt på

Masseindsamling af skrald i Erdenet.

Desinficering af byens områder i Erdenet.

kravene. Udsatte familier og deres børn har fået det dårligere end før

Hvad tænker du om fremtiden?

Jeg tror, at tingene vil ændre sig efter krisen. Der er brug for, at folk ændrer både livsstil og holdninger. Vores land skal også polstre sig økonomisk og udvikle en egenproduktion for at kunne klare alle slags trusler.

Zavkhan (1)

Aimag i det vestlige Mongoliet med 24 sum, hvoraf den ene er provinshovedstaden Uliastai. NTS-centret, som ligger i Tosontsengel Sum med 12.000 indbyggere, har 46 medlemmer. De arbejder bl.a. som skomagere, købmænd, skræddere og med produktion af skønhedsprodukter.

B. Amarbayasgalan

Jeg hedder Amarbayasgalan, er 35 år og lever med min familie i Tosontsengel.

Er du bange for at blive smittet med covid-19?

I begyndelsen var vi bange, men nu efterlever alle private hjem og virk-

Temperaturtagning.

somheder de skrappe krav om afspritning og bærer regelmæssigt mundbind for at forebygge smitte.

Hvordan er du og dine NTS-medlemmer berørt af krisen?

Min familie har en køreskole, som vi har måttet lukke under nedlukningen. Det har givet os økonomiske problemer. I mit arbejde som koordinator har jeg ikke kunnet gennemføre virksomhedsdriftskurser eller holde møder med medlemmer pga. forsamlingsforbuddet.

Hvordan er livet i byen og på landet?

Vores region led under en ekstrem hård *dzud*-vinter med temperaturer ned til minus 56 grader og store sne-mængder, hvilket har påvirket folks liv mere end coronakrisen. Hyrderne har mistet mange dyr i deres vinterlejr.

Vinteren 2019-20 i Zavkhan Aimag gik hårdt ud over nomadernes dyr.

Til sammenligning med tidligere har mange mennesker færre penge at købe varer for. Folk med korte ansættelser har mistet deres job og har derfor ingen indtægt. Nogle virksomheder skærer ned på produktionen og arbejdstiden. Da grænsehandlen med Kina er lukket, er det meget vanskeligt for butikker og stadeholdere at betale husleje og banklån, fordi de intet salg har.

Hvad tænker du om fremtiden?

Efter covid-19-pandemien vil folk være i stand til at beskytte sig mod smitsomme sygdomme, de vil være oplyste og fokuserede på at beskytte sig selv og deres familier, og de har lært at spise sundt.

Khan-Uul (12)

Et af ni hovedstadsdistrikter, som ligger syd for Ulaanbaatar, Khan-Uul-distriktet har over 181.000 indbyggere og huser NTS-centret med 78 medlemmer. De beskæftiger sig bl.a. med fødevarerhandel, landbrug, skrædderi, skomageri og frisørarbejde.

D. Byambasuren

Jeg hedder Byambasuren, er 47 år og uddannet økonom. Siden april 2019 har jeg været koordinator for NTS-centret.

Jeg lever sammen med min mand, T. Togoobaatar og vores to voksne børn. Under karantænen arbejder min datter, T. Tsetsegdelger, på 27 hjemmefra og min søn, T. Zolbayar på 20, som studerer på universitetet, er også hjemsendt. Min mand arbejder med udbringning af varer, men han har færre og færre ordrer.

Jeg tror, at vores familie kan klare enhver modgang. Hver gang vi forlader hjemmet, bærer vi mundbind, og vi har håndsprit med. Desuden vasker jeg vores tøj grundigt og vælger fødevarer, der er rige på vitaminer og mineraler. Selvom familiens indtægt er begyndt at falde, har vi fundet en løsning på vores økonomiske problemer.

Er du bange for at blive smittet med covid-19?

Vi er bekymrede for covid-19-smitte. Især er min familie meget bekymret for mig, fordi jeg i mit job er nødt til at mødes med mange mennesker.

Hvordan er du og dine NTS-medlemmer berørt af krisen?

Under covid-19-situationen er det svært for mig at mødes med borgere og virksomheder. Da Mongoliets

internationale lufthavn *Chinggis Khaan* ligger i Khan-Uul-distriktet, bliver det betragtet som en særlig zone, hvorfor sikkerheden er høj, og under karantænen er borgernes adgang til at komme ind i og ud af zonen begrænset. Det har også været vanskeligt at arrangere virksomhedsundervisning og gruppemøder efter indførsel af forsamlingsforbudet.

Hvordan er livet i byen?

Lufthavnen er under konstant overvågning. Veje, butikker og servicecentre er midlertidigt lukkede. Lederne af underdistrikterne, *khoroos*, i Khan-Uul, regeringsembesdmænd og miljøpatruljeteamet arbejder sammen for at yde professionel rådgivning til lokale virksomheder og organisationer og for at skaffe mundbind til borgerne.

Tilsynsmyndigheder i Khan-Uul-distriktet har tjekket små butikker langs vejen og stoppet nogle aktiviteter, der ikke var i overensstemmelse med loven.

Hvad tænker du om fremtiden?

Jeg tror, at folk efter covid-19 vil lære at vaske deres hænder regelmæssigt, og at det vil reducere antallet af infektionssygdomme. Folk får også viden og information om, hvordan man kan forhindre infektioner, og de lærer om sunde levevaner. De fleste mennesker er næsten holdt op med at spise ude. Jeg tror, der vil opstå mere omsorg og opmærksomhed i familien og mere gensidig forståelse under karantænen.

Bayankhongor (3)

Aimag i det sydvestlige Mongoliet og samtidig navnet på en af provinsernes 20 sum, hvor provinshovedstaden af samme navn ligger. Provinsen er arealmæssigt en af landets største med 88.000 indbyggere, hvoraf 35.000 bor i provinshovedstaden. NTS-centret i provinshovedstaden har 110 medlemmer, som indgår i forskellige spare- og lånegrupper. For eksempel er 13 medlemmer med i gruppen 'Mongol Goyol', som producerer landbrugs- og filtprodukter, 11 arbejder som skomagere i gruppen 'Devjikh Orgil', og 38 er medlemmer af 'Bayajikhuin Undes', som bl.a. laver syværksteder.

Jeg hedder Dulamsuren, er 57 år og uddannet økonom. Siden 2007 har jeg arbejdet som leder af NTS-centret, og den 1. april 2019 blev jeg udnævnt som koordinator.

J. Dulamsuren

Jeg lever sammen med min mand og vores 25-årige søn, som under coronakrisen er hjemsendt fra sit arbejde. Vi har også vores tre børnebørn på hhv. 8, 5 og 3 år boende, mens deres forældre arbejder i Ulaanbaatar. De kommer hjem om en måned. Før coronakrisen tog jeg mine børnebørn ned til floden for at lege i 3-4 timer, men nu må børn ikke lege udendørs, og de er også sendt hjem fra henholdsvis børnehaven og skole.

Vi går alle med mundbind udenørs.

Er du bange for at blive smittet med covid-19?

Risikoen for at blive smittet med covid-19 er lille, men vi er bekymret over, hvordan vi skal overleve, når indtægterne daler, fødevarerforsyningen reduceres, og priserne stiger. Den økonomiske situation er dårligere end sidste år som følge af de svindende indtægter, stigende el- og varmepriser og afdrag på boliglån.

Hvordan er du og dine NTS-medlemmer berørt af krisen?

Som koordinator kan jeg ikke gennemføre de planlagte aktiviteter i vores årsplan, bl.a. afholde møder og kurser for medlemmer og virksomhedskurser for iværksættere. Medlemmernes salg daler, og flere har ikke råd til at lægge til side til spare- og lånegruppen. For eksempel sælges der for tiden ingen mongolske filtprodukter, og folk er min-

Uddeling af mundbind.

Vejkontrol i Bayankhongor.

Hjemmeliv i isolation.

dre tilbøjelige til at bruge penge på tøj og andre forbrugsting. Selv skomagerne i gruppen *Devjikh Orgil* har ingen indtægter, der er ingen reparationer eller bestillinger af nye sko. Medlemmer tager i stedet på landet for at tjene lidt penge på at kæmme gedeuld. Hvert medlem tjener mellem 90-130 kr. om dagen.

Små og mellemstore virksomheder som fx skrædderier, skomagere og trykkerier er næsten gået i stå i hele provinsen, og firmaerne kan ikke betale deres husleje. Udlejere har reduceret deres husleje med 50%, men uden indtægter kan virksomhedsejerne ikke betale lejen. Supermarkeder og butikker er åbne, men deres omsætning er 50-60% lavere end på samme tid sidste år.

Hvordan er livet i byen og på landet?

Gaderne i byen er halvtomme, og mange keder sig hjemme og bruger det meste af tiden på bl.a. at se tv, spille kort og spise. Kontorerne er næsten tomme, og en del offentligt ansatte arbejder hjemmefra.

Mange hyrderes husdyr er i dårlig foderstand, og nogle dyr er døde. Som følge af dette er mælkepriserne steget med 30-40% og kødpriserne med 40-50% i sammenligning med samme periode sidste år. Hyrderne er også frustrerede over de lave priser på kashmiruld.

Hvad tænker du om fremtiden?

Folks levestandard vil gå ned, og hvis folk får sociale ydelser, vil de

være mindre interesserede i at arbejde. Lave indtægter vil skabe flere problemer for familierne. Mange vil også blive mere overvægtige, når de skal holde sig hjemme, eller deres sundhed vil blive forringet på grund af manglende motion, usund mad og depressioner.

I takt med at mere arbejde foretages over nettet, og der er mere onlineundervisning, vil vores samfund blive mere netbaseret. Indtægter fra fx handel med tøj vil falde, og antallet af arbejdsløse vil stige. Folk bliver bedre til at passe på deres penge og køber færre unødvendige ting. Færre mongoler kan arbejde i udlandet, og folk vil fokusere på at etablere små virksomheder i landet, baseret på lokale ressourcer.

Dundgovi (7)

Aimag i det sydlige Mongoliet med over 46.000 indbyggere. Provinsen har 15 sum, hvoraf provinshovedstaden Mandalgovi med over 12.000 indbyggere ligger i Saintsagaan Sum, som huser et NTS-center med 126 medlemmer samlet i 9 spare- og lånegrupper. Et andet NTS-center findes i Erdenedalai Sum med knap 6.000 indbyggere. Det har 20 medlemmer, hvoraf nogle arbejder med skrædderi, frisørvirksomhed og fødevarerproduktion, bl.a. hjemmelavet is og traditionelle boortsog-kager. Et medlem fremstiller mobile ger til hyrder.

Enkhtsetseg Chuluunbaatar

Jeg hedder Enkhtsetseg, er 33 år og har været koordinator i Erdenedalai Sum i knap et år. Jeg lever sammen med min mand og vores tre børn,

hvoraf den ældste går i skole og de to andre i børnehave. Mine børn har et godt helbred og undervises via tv, de prøver ikke at gå udenfor og er meget ansvarlige.

Ngo'er må godt operere i vores område, så vi arbejder helt normalt. Derimod er ekstraintægter fra supplerende arbejde midlertidigt suspenderet, men det påvirker ikke os, da min mand og jeg får løn, som vi plejer.

Er du bange for at blive smittet med covid-19?

I vores område er forholdene relativt normale, men vi er alarmerede over det stigende antal smittede på landsplan. Vi prøver at holde vores

hoveder kolde og at passe på vores immunsystem.

Hvordan er du og dine NTS-medlemmer berørt af krisen?

På grund af covid-19 er al undervisning i virksomhedsdrift aflyst, og etableringen af spare- og lånegrupper er blevet forsinket på ubestemt tid. Arbejdet med fortalervirksomhed går langsommere end planlagt, da vi ikke kan gennemføre nogle aktiviteter før september, hvor samfundet åbnes mere op.

Hvordan er livet i byen og på landet?

Vi har i de sidste 6 måneder haft problemer med leverancer af fødevarer. Karantænen har haft en betydelig indflydelse på folks købekraft og den lokale økonomi, så der har været en nedgang i folks forbrug på 60-70%.

Folk i vores område er opmærksomme på deres ansvar, de går mindre udendørs og er mere optaget af deres helbred, som fx at opretholde en god personlig hygiejne og en høj hygiejnstandard i husholdningen. På 1. sal i vores lokale hospital er et isolationsområde, hvis der bliver brug for at isolere folk med covid-19.

Denne vinter har været vanskelig for hyrderne, fordi vejret har været dårligt i vores område. Derfor er folks levestandard faldet markant. Den lave salgspris på kashmiruld har en negativ konsekvens ikke kun for hyrderne, men også for beboerne i byen. Det gør det meget vanskeligt for folk at tilbagebetale deres banklån. Den lokale arbejdsstyrke falder. Der er dog nogle mennesker, som bruger karantænetiden til at motionere og at passe på deres helbred.

Isolationsområde på hospitalet i Erdene-dalai.

Hvad tænker du om fremtiden?

Denne nødsituation berører mange mennesker og landet som helhed, men det er vigtigt for hver enkelt at passe på både sit helbred og sine økonomiske ressourcer.

Ulziisaikhan Battulga

Jeg hedder Ulziisaikhan og er 49 år. Jeg har en videregående uddannelse og har været koordinator i Saint-sagaan Sum siden april 2019.

Jeg lever sammen med min mand, Bat-Orshikh, og vores tre børn. Min mand er leder af Dundgovi Aimags sundhedsvæsen. Han er samtidig sekretær for provinsens særlige covid-19-kommission. Min ældste datter, Bolor-Erdene, er læge ved Center for Traditionel Medicin,

og min søn, Orgil-Erdene, er også læge. Min yngste datter, Nomin-Erdene, og jeg prøver at holde os indendørs.

For tiden er vores økonomi stabil, fordi vi får løn regelmæssigt. Vi går tur tidligt om morgenen for at styrke vores immunsystem. Vi går aldrig ud uden mundbind, og hver gang, vi kommer hjem, vasker vi vores hænder.

Er du bange for at blive smittet med covid-19?

Da min mand og to børn er læger, er jeg bekymret, siden de alle blev mobiliseret under coronasituationen. Vi følger hver dag kl. 11 udviklingen gennem de officielle tv-nyheder fra sundhedsministeriet.

Hvordan er du og dine NTS-medlemmer berørt af krisen?

Jeg arbejder hjemmefra. Vi nåede at gennemføre vores kurser i virksomhedsdrift, inden nedlukningen. Kurserne i at starte egen virksomhed og

at udvikle sin virksomhed afholdes i begyndelsen af oktober. Et af vores medlemmer arbejder med byggeri og stenknusning og har for tiden ingen opgaver. Medlemmer inden for handel er omfattet af karantænen og har derfor ingen indtægter.

Hvordan er livet i byen og på landet?

Skoler og børnehaver er lukket, så mange er hjemme med deres børn. I distriktet bærer alle masker og følger reglerne omkring covid-19. Der er få mennesker på gaden, og vi tager ikke vores små børn med i butikkerne. Alle bærer mundbind. Embedsmænd har under karantænen ryddet op på offentlige kontorer.

Hvad tænker du om fremtiden?

Jeg tror, at meget vil ændre sig. Det vil især blive svært for landmænd, virksomheder og folk uden indtægter. Vi bliver nødt til at være agtpågivende og ansvarlige, fordi vi lever i den samme verden.

Dornogovi (9)

Aimag i Gobi i det sydøstlige Mongoliet med 14 sum, hvoraf den ene er provinshovedstaden Sainshand med 24.000 indbyggere. Her ligger NTS-centret med 38 medlemmer, som bl.a. arbejder med filtprodukter, dyrkning af grøntsager og udlejning af stader på markedet.

Altantsetseg

Jeg hedder Altantsetseg og lever med min mand, som er svejser. Han har for nyligt skiftet arbejde, da han ikke kunne få opgaver nok som svejser. Vores børn bor i hovedstaden. Min ældste datter arbejdede for et kinesisk firma, men mistede sit job på grund af coronakrisen. Min svigersøn arbejder i en mine, men

han kan ikke komme hjem pga. karantænen. Mine niecer og nevøer må ikke forlade hjemmet, hvorfor de mangler frisk luft og motion. Vi bærer mundbind, når vi er udenørs, vasker ofte hænder og bruger håndsprit hjemme.

Er du bange for at blive smittet med covid-19?

I begyndelsen var vi bange, men nu prøver vi at forstå, at det er vigtigt at vi beskytter os selv mest muligt mod smittefaren.

Hvordan er du og dine NTS-medlemmer berørt af krisen?

Som koordinator har jeg ikke kunnet afholde kurser pga. forsamlingsforbuddet.

Hvordan er livet i byen og på landet?

Skoler og børnehaver er lukket, hvorfor nogle børn er overladt alene hjemme, når forældrene er på arbejde. Der er mange børn, som ikke forstår deres hjemmeundervisning, især børn i indskoling.

Folks købekraft er faldet, hvorfor de fleste butiksejere har lukket deres boder og forretninger. Nogle virksomheder skærer ned på produktionen. Prisfaldet på kashmiruld har en alvorlig indvirkning på hyrdernes levebrød. De fleste hyrder er

Genåbning af skoler

Grundskoler og børnehaver blev lukket i Mongoliet 24. januar og genåbnet 1. september med en kombination af klasseværelses- og onlineundervisning. Der må maksimum være 20 elever i et klasseværelse, og skoledagen begrænses til 4-6 timer pr. dag med lektioner a 35-40 minutters varighed. Erhvervsuddannelser genåbnede 14. september og universitetsuddannelser 5. oktober.

ikke i stand til at tilbagebetale deres banklån. Som noget positivt kan nævnes, at antallet af fulde mennesker er faldet.

Hvad tænker du om fremtiden?

Jeg tror, at folk bliver i stand til at beskytte sig mod smitsomme sygdomme, når coronapandemien er ovre. Vi har også lært, at vi ikke skal spise af den samme tallerken eller drikke te af den samme kop. Jeg tror også, at vi bør undlade at spise fisk og kød.

Tak til koordinatorene for deres beretninger og tak til 'Social Partnership Network', som har stået for indsamling og oversættelse af koordinatorenes beretninger fra mongolsk til engelsk.

Bettina Gram

Mongolerne stemte for stabilitet

Ved parlamentsvalget den 24. juni 2020 stemte mongolerne på det sikre. Det siddende parti beholdt for første gang magten, der ellers er skiftet valg efter valg siden overgangen til demokrati i 1990. Hvad er forklaringen på dette? Og hvordan står det i øvrigt til med demokratiet?

Folk er trætte af manglende politisk styring og skiftende regeringer. Derfor søgte de mod stabilitet og stemte for anden gang i træk på Det mongolske Folkeparti (MPP), som i 2016 overtog magten fra lan-

dets næststørste parti, Det demokratiske Parti (DP), vurderer Lars Højer, bestyrelsesmedlem i Dansk Mongolsk Selskab og forsker og lektor i komparative kulturstudier på Institut for Tværkulturelle og

Regionale Studier ved Københavns Universitet.

Det tidligere kommunistiske MPP fik 63 sæder ud af 76 i parlamentet, mens det liberalistiske DP fik 11, og 3 sæder gik til andre parti-

Valget til det mongolske parlament blev afholdt 24. juni. Foto: MONTSAME

Der blev afsprittet godt i stemmelokalerne. Foto: MONTSAME

er. I 2016 var fordelingen mellem de to største partier hhv. 65 og 9 sæder. Ved de 7 tidligere parlamentsvalg siden 1990 har ingen partier entydigt formået at bevare magten. Hvad har mon ændret billedet?

– Organiseringen hos MPP har været suverænt bedre end hos DP, og lederskabet er stærkere. Partiet har en rodfæstethed og organisation, som de andre ikke har. Det har rødder i det gamle kommunistparti, så det har stor erfaring med at sidde på magtapparatet. Desuden favoriserer valgsystemet partiet ved at give forholdsvis flere pladser i parlamentet til landdistrikterne, hvor MPP typisk står stærkest. Oppositionen er dårligt organiseret og er svag, bl.a. fordi den har stærkere forbindelser til upopulære mongolske forretningsfolk, siger Lars Højer.

Stærk stat samler landet

Under MPP's ledelse har staten ikke mindst vist, at den har kunnet håndtere coronakrisen. Mongoliet lukkede som et af de første lande sine grænser og indførte en række strikse love for at forebygge covid-19-smitte. Primo september er der ingen interne smittetilfælde og ingen coronarelaterede dødsfald. Der har dog også været kritik af håndteringen, da mange mongoler er strandet i udlandet og ikke har fået hjælp af staten til at rejse hjem.

– Coronahåndteringen har vist, at regeringen har kunnet skabe stabilitet og samle landet under en krise,

forklarer Lars Højer. Mongoliet er som mange andre lande presset økonomisk pga. coronakrisen, derudover slås det med en kæmpe stor udlandsgæld og underskud på statsbudgettet. Et økonomisk plus i den nuværende situation er, at Kinas økonomi er kommet forholdsvis hurtigt i omdrejninger. Mongoliet forventer derfor en større efterspørgsel efter kul fra Kina, hvilket er godt for landets råstofindustri, som i øvrigt ikke har været neddroset under den ellers omfattende nedlukning af landet.

Bekymring og håb

Hvordan står det til med det kun 30 år gamle mongolske demokrati? Lars Højer mener, at der både er grund til bekymring og håb, når det handler om udviklingen.

– Det mongolske demokrati er under pres. På den ene side favoriserer valgsystemet de siddende partier, og på den anden side ændres valgsystemet typisk lige op til et valg, hvilket skaber ustabilitet og usikkerhed. Der er også stor mistilid til politikerne, som opfattes som korrupte, og der er en stigende efterspørgsel efter en Putin-lignende leder, der kan gøre op med det 'demokratiske og markedsøkonomiske kaos', hvor en række forretningsfolk har for stor magt, siger han og tilføjer:

– Til gengæld er der også håb. Der er ingen tegn på valgsvindel, valggennemførelsen fungerer, og mongolerne går til stemmeurnerne,

Mongoliets demokratiske udfordringer

- Valgsystemet er problematisk, det skifter ofte op til et forestående valg.
- Manglende gennemsigtighed i partiernes finansiering.
- Mediernes ejerskab er uigenkendskueligt.
- Politik er drevet af magtbegær og personlige interesser frem for reelt politisk indhold.
- Mangel på tillid til politikere og en stigende efterspørgsel efter stabilitet og et styre ledet af en stærk person (à la Ruslands præsident Putin).

knap 74% stemte ved dette valg. De finder det vigtigt at deltage aktivt i demokratiet, også selvom de ikke altid har stor tillid til politikerne.

Det giver også håb for demokratiet, at der ved valget er blevet stemt mange nye politikere ind. Næsten halvdelen af de valgte MPP-medlemmer er nye, over 50% af politikerne i parlamentet er 40 år eller yngre, og befolkningen har stemt mange 'korruptionsbelastede' politikere ud. Selv det regerende parti er i gang med en stor fornyelse.

– I 2021 er der præsidentvalg i Mongoliet. Den siddende præsident, Khaltmaagiin Battulga, er fra partiet DP. Det bliver interessant at se, hvad vælgerne siger, og om MPP også kan vinde denne post. Det har hidtil været et problem for kontinuiteten, at magten hele tiden har skiftet mellem DP og MPP. Det store spørgsmål er nu, om der kommer stabilitet? siger Lars Højer og nævner, at det også bliver spændende at se, om stabilitet kan føre til en problematisk konsolidering af magten hos ét parti og risikere at føre landet i en mere udemokratisk udvikling, fordi oppositionen står for svagt og magthaverne for stærkt. ■

Bettina Gram

Spare- og Lånegruppe genbesøgt: Hvordan gik det?

I Ger 97 fra 2017 kan man læse historien om Yanjmaa Demberel: hvordan hun efter at have sluttet sig til NTS i 2014 forvandlede sig fra at være en ulykkelig, arbejdsløs singlemor i Ulaanbaatar til at blive en dynamisk, selvstændig forretningskvinde i Khan-Uul med salg af mælk til lokalbefolkningen og leverancer af mælk til det lokale yoghurtmejeri. En fascinerende historie om en kvinde, der bliver ved med at suge viden til sig og udvide sin forretning. Denne og de følgende cases er skrevet i efteråret 2019.

Til venstre viser Yanjmaa stolt en af sine kalve frem i selskab med sit barnebarn, som besøger hende i skoleferien. På billedet til højre står hun sammen med den tidligere lokale NTS-koordinator, Bayra.

Yanjmaa Demberel sidder aldrig stille. I 2016 solgte hun mælk fra fire køer og var netop begyndt på at levere mælk til et yoghurtmejeri, hvor hun selv måtte betale dyrt for at få transporteret mælken. Efter 3 år råder hun nu over 15 køer og har tegnet leveringskontrakter med tre anerkendte yoghurtfirmaer, som på daglig basis afhenter mælken på hendes bedrift efter først-til-mølle-princippet. Det giver hende en indtægt på 20-28.000 tugrik [45-60 kr.] om dagen.

opnå en pris på 400-500.000 tg. stykket [ca. 1000 kr.]. Hun har allerede med held afsat nogle få svin på markedet i Ulaanbaatar. Priserne er stigende på grund af en større efterspørgsel efter mongolske svin i Kina. Yanjmaa agter at indhente pristilbud fra flere indkøbere i markedet, når hun afsætter flere svin ad gangen.

Yanjmaa er også blevet klogere, når hun indkøber dyrefoder, idet hun forsøger at købe det meste om efteråret, når priserne er 20% lavere.

For at konsolidere sin forretning har Yanjmaa udvidet sin virksomhed med svineavl. I maj 2018 købte hun to drægtige grise, og i dag, 12 måneder senere, er hun den glade ejer af fem grise (hvoraf den ene er drægtig) og 20 smågrise. Hendes plan er at opfodre dem til de er fuldt udvoksede og kan

Det er ikke hele hendes fortjeneste, der er blevet reinvesteret i virksomheden. Hun har også fået mulighed for at forsøge tilværelsen med en bil, en lille varevogn, et nyt tv og et køleskab.

Og så er Yanjmaa ikke længere alene – hun har fundet en ny mand, som hun har giftet sig med.

Også hendes familiemedlemmer har nydt godt af hendes succes. De får regelmæssigt gratis mælk af hende. Og hendes børnebørn besøger hende i deres skoleferier, hvor de nyder den rene landluft og hjælper til på bedriften. Forhåbentlig lader de sig også inspirere af deres bedstemors forretningsans.

Vejen frem

Yanjmaa ønsker fortsat at udvikle virksomheden og bygge nye stalde, men hun vil også gerne bygge et hus på grunden, da hendes ger er dyr og besværlig at vedligeholde.

Jes Colding

'Mongolske pickles' bruger Facebook som salgskanal

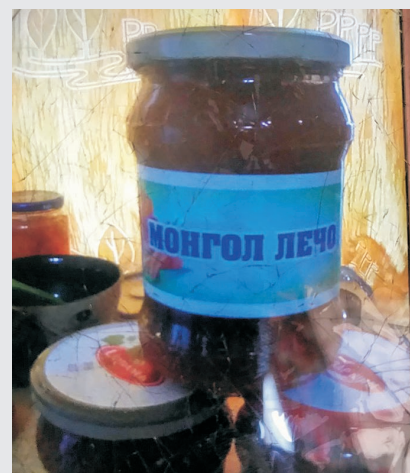
Da Oyunnemekh Dashdondog arbejdede som ingeniør kunne hun ikke forestille sig, at hun en dag ville starte sin egen forretning, der både ville give hende et mere tilfredsstillende arbejdsliv og en god indtægt. Efter at hun for 6 år siden havde tilmeldt sig en NTS Spare- og Lånegruppe var hun i stand til at starte sin første succesrige virksomhed. I dag driver hun en velassorteret forretning, der sælger grøntsager, pickles, frøplanter samt madlavningskurser, og hun bruger internettet til at markedsføre sine produkter. Oyoko - hendes kæle navn - er et dynamisk og lysende eksempel for andre på, at tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet ikke er ensbetydende med afslutningen på en aktiv tilværelse, men kan være en mulighed for at bruge sine evner og erfaringer til at udleve sin drøm om at starte egen virksom-

Oyoko tilbyder sine kunder undervisning i, hvordan man tilbereder råvarerne både online og i sin lejlighed i Ulaanbaatar, hvor kunderne også kommer for at afhente deres varer.

For 12 år siden flyttede Oyoko på landet for at være nærmere sine forældre, som havde købt et jordstykke i Khan-Uul. Som faguddannet ingeniør var hun i tvivl om, hvad hun skulle tage sig til ude på

steppen. Hun forsøgte sig med svineavl, men fandt hurtigt ud af, at det indebar for meget arbejde og en ulidelig stank. Hun følte sig også ensom og isoleret efter at have levet mange år i Ulaanbaatar. Men så – for 6 år siden – mødte hun den lokale NTS-koordinator Bayra, som foreslog hende at slutte sig til en NTS Spare- og Lånegruppe med aktiviteter inden for dyrkning af grøntsager. Her lærte hun, hvordan man på bedst mulig måde dyrker grøntsager, og hun udvekslede erfaringer med de andre ni medlemmer af gruppen. Hvert år siden da optog hun et lån fra Spare- og Lånegruppen. I begyndelsen brugte hun pengene til at købe frø for, bygge drivhuse og en brønd til overrisling af arealet. I 2018 investerede hun 1,5 mio. t.g. [3.300 kr.] i produktionsudstyr til pickles. Allerede det første år producerede hun 3000 glas pickles, som indbragte hende en sindtægt på 6 mio.

Oyoko markedsfører sine pickles og andre produkter under brandet MONGOL. Hun er meget bevidst om betydningen af at opbygge et brand for at indgyde kunderne tillid til hendes produkter og for at bevare deres loyalitet.

t.g. I 2019 planlagde hun at forøge produktionen til 6000 glas, især agurke-pickles. Glassene, som hun indsamler fra kunder, venner og familie, sætter hun en label på med hendes varemærke MONGOL.

Foruden picklesproduktionen dyrker Oyoko 16 forskellige slags grøntsager og sælger mere end 1000 frøplanter.

Til afsætning af produkterne anvender Oyoko moderne teknologi: hun har mere end 5000 følgere på Facebook, hvor hun reklamerer for sine produkter. Indtil videre overstiger efterspørgslen hendes produktionskapacitet. Hun transporterer sine produkter til sin lejlighed i UB, som hun har beholdt efter at være flyttet på landet. Kunderne afhenter deres indkøb i lejligheden, som Oyoko også benytter til madlavningskurser, hvor kunderne lærer, hvordan de skal tilberede deres råvarer. Hun underviser også andre NTS-medlemmer i grøntsagsdyrkning. I vinters deltog hun i Landbrugsministeriets seks kurser i »Grøn udvikling«, og hun er blevet certificeret træner i miljøvenlig grøntsagsdyrkning.

På grund af det direkte salg til kunderne kan Oyoko sælge sine produkter til en lavere pris end i detailforretningerne. Andre medlemmer af hendes NTS-gruppe bringer jævnligt deres egne produkter til

lejligheden i UB, hvor de også kan sælge deres varer, så Oyoko er stadig meget aktiv i NTS, hvor hun er leder af deres Spare- og Lånegruppe.

Vejen frem

Selv om Oyoko har haft stor succes med sine aktiviteter, som bl.a. har gjort det muligt for hende at bygge et nyt hus til sig selv og sine forældre samtidig med, at hun bruger det gamle hus til at producere pickles, har hun planer om at udvide forretningen. Fordi hun har sin egen brønd, opsamler regnvand og genbruger vand i en septiktank, har hun masser af vand til sin rådighed, som hun kan bruge til at etablere bade faciliteter til folk i nabolaget og til et vaskeri.

Jes Colding

Oyoko i et af sine drivhuse lige efter såningen. Hun har i alle 6 år, siden hun begyndte, sørget for at investere i sit firma. Kun i 2017 gjorde hun en undtagelse, da hun besluttede at bygge et nyt hus til sin familie og sine forældre. Det gør, at hun nu kan bruge det gamle hus til fabrikationen af pickles.

Fokuspunkter

- *At gøre brug af moderne teknologi som fx Facebook er en effektiv måde at forkorte salgskæden på, så man hurtigere kan række ud efter kunderne og undgå fordyrende mellemlid. Det gør det muligt at opnå en højere indtægt eller mere konkurrencedygtige priser.*
- *Hvis man kan tilbyde sine kunder en merværdi ud over selve produktet, som fx kurser i madlavning både online og fysisk, opnår man med stor sandsynlighed en større loyalitet blandt kunderne.*
- *Man må markedsføre sine produkter for at gøre dem attraktive over for kunderne, så de har tillid til produkterne og i sidste ende er villige til at betale en højere pris for dem.*
- *Tilbagebetaling er ikke ensbetydende med afslutningen på en aktiv tilværelse – det kan være starten på en ny karriere.*

Spare- og Lånegrudderne: NTS' bæredygtige ryggrad

Siden 2012 har NTS arbejdet for at etablere Spare- og Lånegrudder i såvel lokale landdistrikter som i bysamfund over hele Mongoliet. I årene 2012-16 blev der oprettet 97 Spare- og Lånegrudder i otte geografiske områder med i alt 1.462 medlemmer. Selv efter projektets afslutning har de fleste af grupperne fortsat deres aktiviteter. Et lysende eksempel på en gruppe, som har fortsat og udvidet sin virksomhed, har hjemsted i Khan-Uul.

Erdeneshoo står foran den ger, der i årene var familiens hjem. Takket være Spare- og Lånegruppen har svineavl og nu kvægdriften sat familien i stand til at opføre huset i baggrunden.

I 2013 indmeldte den i dag 58-årige Erdeneshoo Tsedendozji sig i en NTS Spare- og Lånegruppe på 10 medlemmer. Hun syntes straks godt om at være en del af fællesskabet og etablerede mange venskaber inden for NTS. Gennem årene har hun modtaget adskillige lån fra Spare- og Lånegruppen, som har hjulpet hende og hendes familie med at købe dyrefoder til 50 svin, reparere deres tag og for nyligt til indkøb af kvæg. Hun har tilbagebetalt samtlige lån inden for 3 måneder og tilmed været i stand til at betale den månedlige

rente på 5%, som gør det så attraktivt for gruppens medlemmer at spare op hver måned.

Gennem de seneste år har Erdeneshoo været leder af den lokale NTS Spare- og Lånegruppe, hvor hun har haft succes med at udvide aktiviteterne. På et tidspunkt, da Spare- og Lånegruppen havde nået et medlemstal på 20 medlemmer, var de tvunget til at dele gruppen i to, idet en Spare- og Lånegruppe fungerer bedst med kun 10-15 medlemmer.

Et af årene lykkedes det for hendes gruppe at opspare 15 mio. tg., og grundet en hyppig udlånsaktivitet realiserede gruppen et udbytte på 6,2 mio. tg., hvilket betød, at gruppens medlemmer fik udbetalt mellem 200.000 tg. og 800.000 tg. i tillæg til deres opsparing ved den årlige udbetaling.

Vejen frem

Erdeneshoo har to hovedambitioner for fremtiden: den ene er at opspare tilstrækkeligt med midler til at kunne købe en lille varevogn, der kan bruges til at transportere

Efter adskillige år med svineavl har Erdeneshoo og hendes familie for nyligt besluttet sig for at investere og fokusere mere på kvægavl. I dag har de 13 køer.

produkter til hende selv og hendes NTS-kolleger på forretningsmæssig basis. Hun har allerede påbegyndt opsparingen i Spare- og Lånegruppen.

Hendes anden ambition er at fortsætte med at udvikle den Spare- og Lånegruppe, hun er formand for, så at flere mennesker lærer, hvordan man sparer op og får adgang til at optage lån til finansiering af deres små virksomheder i fremtiden.

Jes Colding

NNTS' Spare- og Lånekooperativ: finansiering af små virksomheder

Som en del af det CISU-finansierede projekt i årene 2012-16 oprettede NTS 97 Spare- og Lånegrupper i 8 områder i Mongoliet. Skønt grupperne var i stand til at yde de fleste mikro-virksomheder et lån, var de ofte for små til at tilfredsstille udlånskraevne i små og mellemstore virksomheder. Derfor oprettede NTS et Spare- og Lånekooperativ kaldet NNTS med en tilstrækkelig kapacitet til at finansiere dette vigtige virksomhedssegment.

I januar 2019 blev Oyungerel Vangan (til venstre) udnævnt til direktør for NNTS efter Tungalag Nyamaa.

NNTS blev oprettet med 23 medlemmer i 2014. Juni 2019 har NNTS 115 medlemmer og en kapital på over 100 mio. tg. [220.000 kr.], som lånes ud til omkring 40 lånere, som hver har optaget et lån på 0,5-8 mio. tg. I de forløbne 4-5 år har kun én låntager ikke betalt lånet tilbage i henhold til reglerne, men afdrager stadig på lånet, så der indtil nu ikke er registreret nogen misligholdelse. Men grundet manglen på kvalificeret personale

på NTS' regionale kontorer til at vurdere lånernes kreditværdighed, er lånerne i dag koncentreret i Ulaanbaatar og byens umiddelbare omegn.

Eksempler på små og mellemstore virksomheder, som ikke har kunnet få lån hos bankerne eller diverse udviklingsfonde, men som har nydt godt af lån fra NNTS er:

1. En syforretning
2. En producent af filtøfler
3. En smykke- og souvenirproducent

Under ledelse af Tungalag Nyamaa i årene 2004-18 har NNTS konsolideret både sin vækst og sit organisatoriske grundlag, da NNTS indførte en ledelsestruktur bestående af en hovedbestyrelse med fem medlemmer, et tilsynsvalg på tre medlemmer og et kreditvalg på fem medlemmer som krævet af Mongoliets kooperativlov. I januar 2019 overtog Oyungerel Vangan direktørstillingen. Hun har 39 års erfaring fra den finansielle sektor og stor ledelseserfaring.

NNTS har bevist sin finansielle bæredygtighed, efter at støtten fra CISU ophørte i 2016. Det har kun været muligt ved dels at aflønne personalet under mindstelønnen, dels ved hjælp af frivilliges indsats og dels ved generelt at spare på omkostningerne. Alligevel har NNTS lykkedes med i samme periode at etablere både en risiko- og reservefond og en social udviklingsfond.

Vejen frem

NNTS' forretningsstrategi er at forøge medlemstallet til 300 med en samlet opsparing på min. 180 mio. tg. [400.000 kr.], da det vil gøre det muligt for kooperativet at operere på fuld forretningsmæssig basis. Da NNTS i perioden 2019-22 agter at oprette regionale organisationer med lokale koordinatore i 13 områder over hele Mongoliet, kan NNTS bruge de lokale koordinatore til at yde lån til de små og mellemstore virksomheder i landdistrikterne også i fremtiden.

Jes Colding

Henrik Kauffmann i Mongoliet

Historien om den danske diplomat Henrik Kauffmanns bedrifter som dansk gesandt i USA under anden verdenskrig fik fornyet aktualitet i 80-året for tyskernes besættelse af Danmark. Ikke mindst filmen 'Vores mand i Amerika' instrueret af Christina Rosendahl og biografien 'Uden mandat' skrevet af Bo Lidegaard fjøede nye facetter til historien om en diplomat, der med noget nær dødsforagt brød alle diplomatiets spilleregler, blev lyst i band af den danske samarbejdsregering og vendte hjem til Danmark som en sand folkehelt.

Kauffmanns karriere i den danske udenrigstjeneste tog sin begyndelse i 1911, hvor han blev ansat som volontør. Han steg hurtigt i graderne. I 1921 blev han sendt til Rom som gesandt, men forflyttedes allerede i 1924 til Peking som Danmarks gesandt i Kina og Japan. Her fik han rig lejlighed til at udfolde sine personlige egenskaber som verdensmand og eventyrer.

I 1925 udviklede han sammen med det nygifte amerikanske diplomatpar Philip Mason Sears og Zilla Sears en plan om at foretage en ekspedition til Ydre Mongoliet, der på dette tidspunkt var kommet under massiv sovjetrussisk indflydelse.

Henrik Kauffmanns rapporter hjem til det danske udenrigsministerium findes i dag i Rigsarkivet og blev bragt i uddrag i Ger 96, som er tilgængelig på Dansk Mongolsk Selskabs hjemmeside. Beretningen om den dansk-amerikanske mission i Mongoliet bringes her med tilladelse af bogens forfatter Bo Lidegaard. *red.*

Ekspeditionen

De nordlige provinser blev uge for uge mere og mere usikre og utilgængelige, sikre oplysninger om forholdene var sparsomme, og efterretningsoplysninger i høj kurs. Alene den amerikanske flådes efter-

retningsrapporter fra Kina i 1920'erne fylder snesevis af tykke bind. Her kan man læse alarmerende rapporter om, hvordan en Sovjetloyal regering var etableret i Urga, hovedstad i det daværende Ydre Mongoliet, nu Mongoliets hovedstad, Ulan Bator, et par hundrede kilometer syd for grænsen til Sibirien. Bolsjevikkerne var i de første måneder af 1925 ved at sikre sig kontrol med hele Mongoliet. Herfra sendte russerne via Kalgan 160 kilometer nordvest for Peking store mængder våben ind til deres »kinesiske klienter«.

Den røde trussel var samtalemne i diplomatiske kredse i Peking. Da den sovjetiske ambassadør i marts 1925 som led i sin charmeoffensiv overfor Kina meddelte, at alle Sovjettropper var eller ville blive trukket tilbage fra Ydre Mongoliet, indsendte Kauffmann en længere historisk redegørelse for dette »udstrakte landområde beliggende mellem det egentlige Kina og Sibirien«:

»Djengis og Kublai Khans hjemland, som har stået under Manchukejsernes styre siden 1691, har altid i administrativ henseende nydt en vis selvstændighed. Der fandtes vel kinesiske guvernører i nogle af de større byer, men de indre anlig-

gender var for en stor del forbeholdt de mongolske prinser og præsteskabet. Landet, som er opdelt i talrige småriger stående under de enkelte prinser, er kun tyndt befolket (en del optages af Gobi-ørkenen). Befolkningen (ca. 60.000) fører en halvt nomadiserende tilværelse. [...] Som følge af sin beliggenhed og sine mineralske rigdomme har landet altid spillet en stor rolle i den russiske ekspansionspolitik i Østen, [og i 1922]... var en rød regering efter bedste sovjetmønster etableret i Urga [...] Sovjettropper stationeredes forskellige steder, og de russiske »rådgivere« fik altovervejende indflydelse på den mongolske regerings handlinger.«

Kauffmann fortæller videre, hvordan Sovjetunionen traktatligt har grundlag for at blive i Ydre Mongoliet, men af hensyn til sin goodwill i Kina nu havde valgt at meddele, at alle sovjetiske styrker ville blive trukket hjem fra landet – et skridt, Kauffmann ser som udtryk for, »at Sovjetrepublikken føler sig meget sikker på styrken af sin faktiske indflydelse i Urga ...«.

Spørgsmålet om, hvad der foregik i Mongoliet, blev også diskuteret, når Kauffmann var sammen med Mason – og med Zilla. Ofte var

Hovedstaden i Ydre Mongoliet hed Urga i 1921, i dag Ulaanbaatar.

Foto: Kristen P. Albertsen

forstand. De 1000 km fra Kalgan i Kina over bjergpasset igennem Gobi-ørkenen og de mongolske stepper til Urga fulgte næsten hele vejen Store Nordiske Telegrafskabs Kiachta-Linje. I bil mente Kauffmann, at turen kunne tilbagelægges på 4-5 dage. Suveræniteten over området var omdiskuteret mellem det »uafhængige« Mongoliet, Rusland og kinesiske provinsgeneraler. Ingen vidste, hvem der var regeringschef, og om der i det hele taget var en regering. Det eneste, der stod fast, var, at bolsjevikkerne havde den militære kontrol og havde delinger med både fodfolk og kosaker. Herudover var landet befolket af nomader, banditter, kameler og enorme flokke af gazeller.

For ekspeditionen havde Kauffmann én særlig attraktion: Danmark havde som et af de første vestlige lande i 1924 formelt anerkendt Sovjetunionen og optaget diplomatiske forbindelser med kommunisterne i Moskva, ligesom Kauffmann i modsætning til vestmagternes ambassadører var på rimelig god fod

de i selskab også med den amerikanske opdagelsesrejsende Roy Chapman Andrews, der gjorde ophold hos Sears på vej til og fra de vovelige ekspeditioner, han på vegne af American Museum of Natural History i New York foretog nordpå ind i Gobi-ørkenen. I et af Zillas tidligste breve til sin mor fremhæver hun i maj 1925 Andrews, der stod i spidsen for et team af videnskabsfolk, der udgravede dinosaurskeletter i ørkenen, og som blandt andet som de første nogen sinde havde fundet forstenede æg fra kæmpeøglerne. På et tidspunkt i juni 1925, hvor Kauffmann på grund af urolighederne i Shanghai var kaldt tilbage fra Tokyo til Pe-

king, udklækkede han sammen med Andrews og Sears en plan om en vild ekspedition nordpå. De ville udruste et par biler og sammen med en stedkendt amerikaner, der kaldte sig Williams, via Kalgan begive sig ud i den uvejsomme Gobi-ørken, der adskilte Ydre Mongoliet og det egentlige Kina. På vejen ville de aflægge besøg i Andrews' lejr, men Kauffmanns plan var at fortsætte gennem Gobi-ørkenen videre til Ydre Mongoliet og hovedstaden Urga, hvor den danske gesandt ville søge kontakt med den regering, de måtte finde der.

Nu var en tur tværs gennem Gobi-ørkenen til Urga ikke nogen skovtur. Der var ikke veje i egentlig

med den sovjetiske ambassadør i Peking. Den danske gesandt i Peking havde derfor en legitim grund til at søge forbindelse med »regeringen« i Urga – hvis en sådan ellers viste sig at eksistere. Det samme kunne ikke siges om USA. Kauffmann var med andre ord ikke bare med på en sidevogn, men leder af den lille ekspedition, der afgik under dansk flag, mens Mason Sears som amerikaner holdt en lav profil i den udstrækning, han overhovedet gav sig til kende. Det var en både eventyrlig, vovelig og potentielt direkte farlig udflugt, der ventede, hvilket dog ikke forhindrede, at Zilla fik tryglet sig til en plads. Hun var begejstret ved udsigten til eventyret, og kort før afrejsen skrev hun til sin mor og storesøster Charlotte hjemme i Dedham:

»I morgen tidlig tager vi afsted mod Urga sammen med Monseieur de Kauffmann, den danske gesandt + i første omgang med hr. Roy Andrews, som er på vej tilbage til sin ekspedition + hans dinosaur-æg 240 kilometer fra Urgavejen. I morgen gør vi ophold i Kalgan + begynder ekspeditionen fredag morgen med bilerne, hvis vores papirer og pas er klar, op gennem Kalganpasset og ind i Gobi-ørkenen. Der følger vi Hr. Andrews' bil til hans lejr + ser på forsteningerne + oplever den 3. asiatiske ekspedition på nært hold – er det ikke for godt til at være sandt? Da vi er amerikanere + russerne er konger i Urga, kunne det ikke lade sig gøre uden de Kauffmann, men han har et brev fra [Lev] Karakhan, deres her-værende grimme, gamle ambassadør, til general Feng Yuxiang + til den russiske gesandt Bassiloff, som hersker over Urga.«

Under turen førte Zilla en rejsedagbog. I den noterede hun etniske og

mere personlige iagttagelser, herunder også navnene på nogle af de personer, ekspeditionen traf på sin vej. Den følgende beretning om ekspeditionen bygger blandt andet på disse optegnelser.

Den 20. august kom selskabet til Kalgan, hvor Kauffmann og Sears havde forhandlinger med »den kristne« general Feng. Kauffmann redegjorde siden i en indberetning for samtalerne – som delvist blev gennemført på kinesisk – og i den forbindelse også ganske indgående for våbentransporterne ind og ud af Urga. Næste dag fortsatte de mod nordvest i en lille kortegede med Roy Chapman Andrews. Chaufføren var russisk og talte ikke et ord engelsk. Zilla noterer, at Kauffmann kan en smule russisk – nok til den nødvendige kommunikation med russeren. Om eftermiddagen kører bilerne fast i mudder, og mændene kæmper med at få dem fri. Det er blevet næsten mørkt, og de må campere på det nærmeste tørre sted, »midt i en flok myg«, som Zilla tørt bemærker. Kauffmann og Mason kæmper forgæves for at forbedre forholdene, og Zilla kommer til at grine af dem. Om aftenen noterer hun i dagbogen: »de K. hasn't liked me since.« Senere når de frem til udgravningerne og »Roy's camp«. De graver efter forstenede dinosauræg, rider, jager og morer sig. Den 26. august noterer Zilla: „Today is de K's birthday – 38 years old. He is much nicer.« Næste morgen fortsætter de mod Urga.

Den 28. møder de en østrigsk »kunstner«, som kalder sig Shassler. Zilla fortæller, at de har truffet ham allerede i Kalgan, han skulle med bil til Urga. Det bliver vedtaget, at han kan fortsætte sin tur med ekspeditionen, som han følger på resten af rejsen. To dage senere når de efter mange genvordigheder frem til Urga, hvor »Shassler calmly sailed through with us ...« gennem den russiske told- og paskon-

trol. Kauffmann går til det sovjetiske konsulat og præsenterer sig. Mason fotograferer. De bliver nogle dage. Kauffmann knytter kontakt til »premierministeren«. Mason fotograferer, »... me doing nothing«, klager Zilla:

»De Kauffmann red på hesteryg i kosaksaddel med fru M og førte en anden hest for Hr. Berke, en dansker, de samlede op ved vejen, da han var ved at finde plads til Shassler [...]. Resten af os [kørte] i Mr. Williams' Dodge gennem Urga – forbi fængslet – [...] og ministerierne for krig, finans, udenrigs ...«

Det vrimler med russerne i alle afskygninger. En af de følgende dage tager de med en russisk guide sammen på ekskursion videre nordpå mod Sibirien. De besøger en guldmine og russiske nybyggere. På vejen tilbage bliver Williams stoppet ved en kontrolpost. Der er noget galt med passet, og man vil ikke lade ham fortsætte, så resten af selskabet må gå til fods tilbage til byen i silende regnvejr. Her hører dagbogen op en uges tid ind i september 1925.

I slutningen af september 1925 sender Kauffmann udenrigsministeriet en depeche om sine indtryk fra Urga:

»Det har været en af min rejses interessanteste oplevelser ved selvsyn at konstatere, hvorledes [Sovjetruslands store indflydelse i det ydre Mongoliet] stadig vokser og efterhånden omdanner landet.

Næsten alle udlændinge i Mongoliet er nu russerne; de få englændere, amerikanerne og enkelte danske etc., som for tiden opholder sig i landet, spiller talmæssigt set en rent forsvindende rolle. Kun Sovjetrusland er officielt repræsenteret i Urga;

Mongolsk grænsevagtstation i Gobi-ørkenen, nov. 1921. Foto: Kristen P. Albertsen

[...] det er ikke for meget sagt, at Sovjetruslands repræsentant i Urga, hans medarbejdere og de talrige russiske rådgivere, som findes i alle de mongolske regeringsinstitutioner, er landets virkelige herrer.

Formelt set er landet som bekendt autonomt, blot stående under Kinas suverænitet. Kina har dog mindre end intet at skulle have sagt i det ydre Mongoli. [...] Under besøget [hos premierministeren] havde jeg for at forebygge enhver mistanke bedt om at blive ledsaget af en af Sovjetlegationens tolke. Denne, der talte ganske godt tysk – dog noget iblandet jiddisch – oversatte mine ord til russisk, hvorfra de igen oversattes til mongolsk ...«

Mærkeligt nok omtales deltagelsen af amerikanerne i ekspeditionen til Urga ikke med et ord i Kauffmanns indberetning. En gennemgang af Kauffmanns rejserefusioner viser, at Kauffmann ikke har anmodet om den almindelige rejserefusion – hvilket han ellers sjældent forsøgte. Den tanke melder sig, om Kauffmann på denne tur i grænselandet, hvor Den Røde Hær indgik i et uigennemskueligt væv af hellige og især uhellige alliancer med striden-

de kinesiske potentater, måske var med til at indsamle oplysninger til rapporter, som havde andre adressater end udenrigsministeren i København? Spørgsmålet næres af et nøjere studium af de mange fotografier fra turen, som endnu er i familiens eje. Udover de mere etnografiske motiver finder man her fotografisk dokumentation af »Rød propaganda«, russiske nybyggere, kosakkernes lejr, fortifikationer omkring kosakkernes lejr, tropper på vej den ene vej, kosakker på vej den anden.

Amerikanske efterretningsrapporter fra det nordlige Kina i sommeren 1925 bekræfter mistanken. En agent fra den amerikanske Military Intelligence Division, MID, har brugt oplysninger indsamlet af deltagerne i den kauffmannske ekspedition til at udarbejde en længere rapport om forholdene i de nordlige områder. Han oplyser om sine kilder:

»Den følgende rapport om den militære situation, sovjetiske aktiviteter og forsendelserne af våben og ammunition fra Rusland ind i Kina via Mongoliet er baseret på mine observationer under min officielle rejse til Kalgan ... Oplysningerne er indsamlet fra følgende kilder:

1. En østrigsk automobil-chauffør, som jævnligt har kørt mellem Urga og Kalgan ...
2. Mr. H. Haslund, en dansker, som arbejder for British American Tobacco Company ...
3. Mr. R. N. Williams, en amerikaner, fra tidligere rapporter velkendt af denne enhed. Han kom tilbage til Kalgan fra Urga den 10. september.«

Østrigseren må være Shassler og Williams den, som også Zilla omtaler, og som gjorde hele turen med, nærmere bestemt Major General William (1895-1965), der var en af Marine Corps' første piloter, og som ledsagede Mason Sears. Den fem sider lange efterretningsrapport indeholder detaljerede oplysninger om alt fra våbenspecifikationer til den mongolske regerings sammensætning og politiske afhængighed af Sovjetunionen, indsamlet af »Kauffmanns ekspedition«. Det var en tur på eget ansvar, hvor den ene hånd tjente det kongelige danske udenrigsministerium, mens den anden tjente – andre formål. ■

Bo Lidegaard

sidste nummer af Ger bragte vi en omtale af to fester, der havde det tilfælde, at de på hver deres måde havde at gøre med danskernes tilknytning til Centralasien i mellemkrigstiden. Det første arrangement blev holdt i Tivoli kort før den anden centralasiatiske ekspedition til Indre Mongoliet i maj 1938 med deltagelse af Henning Haslund-Christensen, Kaare Grønbech og Werner Jacobsen.

Efter redaktionens slutning dukkede et interessant dokument op fra arkiverne. På en indbydelse til sammenkomsten havde næsten samtlige deltagere sat deres underskrift som et synligt bevis på, at de havde deltaget, og som en personlig hilsen til eftertiden.

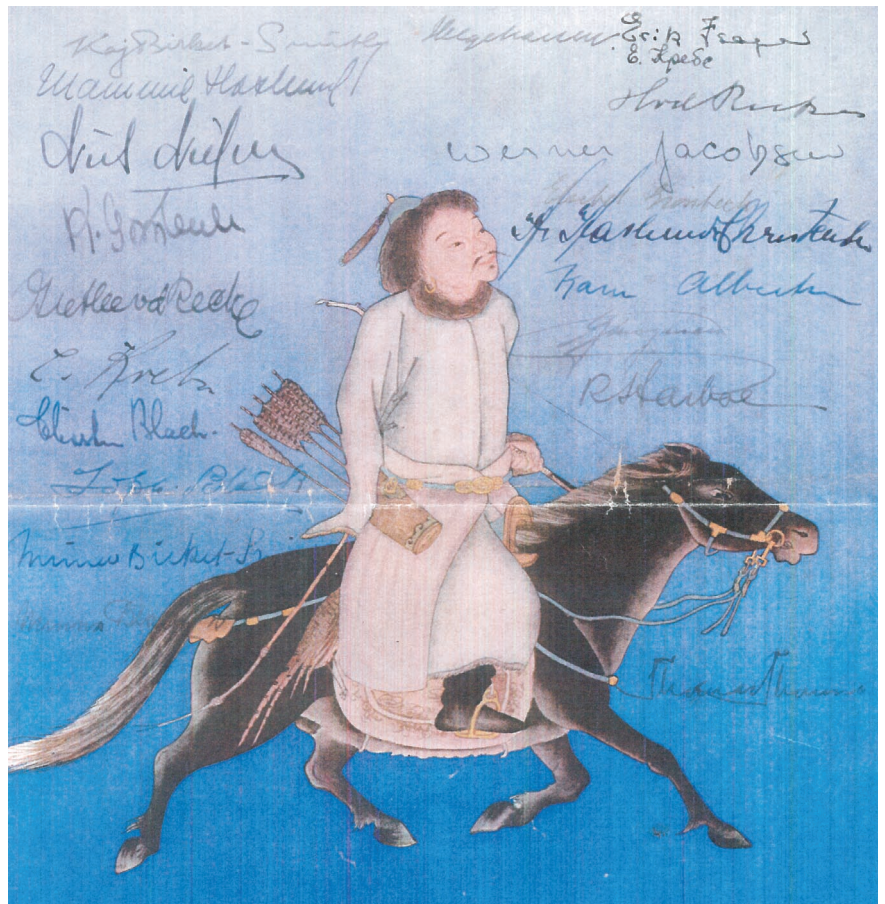
Mysteriet om melodien til jubilæumssangen i anledning af 25-året for Carl I. Krebs og venners afrejse til Bulgun Tal i 1923 blev løst ved hjælp af Politikens læsere. Den meget iørefaldende melodi til kong Christian IV blev lanceret på Nørrebro Teater i 1895. Men melodien er brugt i andre sammenhænge oplyser revyeksperter Henrik Andreasen. I Axel Henriques visebog *Sgarnarels Kjøbenhavnerviser* fra 1925 lægger den toner til visen om »den brave danske Søgut Christoffer Columbus«. Helt tilbage i 1800-tallet indgår den i komedien *Sozodont*, som blev opført i Studenterforeningen 14. maj 1873. Her er titlen »Det ta'er jeg ikke Feil i«. ■

Jan Koed

Sozodont var fra midten af 1800-tallet og ind i 20'erne et meget populært mundvand til at rense og beskytte tænderne med.

De mongolske fester genbesøgt

Øverst indbydelsen med deltagernes underskrifter. Nederst afskedsfestens deltagere i Tivoli. Gæsterne omkring bordet er omtalt i Ger 107, side 17.

Khovsgol Dairy Project

- et andelsmejeriprojekt i Mongoliet

Fra en idé opstår til den omsættes i handling og krones med et færdigt produkt er ofte resultatet af en langvarig proces præget af op- og nedture. Det kan Charlotte Vad tale med om. Som aktivt medlem af 'Arkitekter uden Grænser' og 'Mejerifolk uden Grænser' fortæller hun historien om, hvordan det lykkedes at skabe det første andelsmejeri efter dansk forbillede i Mongoliet.

Den stiftende generalforsamling i andelsforeningen 'Velsignet af Yakoksen', Khatgal 2015.

jeg at tage hjem og arbejde videre på projektet.

Projektarbejde

Hjemme i Danmark kontaktede jeg den nystiftede NGO *Arkitekter uden Grænser* (AuG) og meldte mig ind i foreningen. De syntes ideen lød god og bad mig om at skrive en projektsøgning. Derefter brugte jeg de næste par år på at researche og skrive en projektsøgning. I efteråret 2014 blev projektet endelig godkendt med den klausul, at der skulle skaffes yderligere samarbejdspartnere, da et mejeri er en bygning med mange tekniske udfordringer.

I starten af 2015 fik jeg kontakt til den nystiftede NGO *Mejerifolk uden Grænser* (MuG), som var interesseret i et samarbejde. Herfra gik det heldigvis hurtigt. I løbet af et par måneder blev der planlagt en studierejse til Khovsgol, fundet tre frivillige mejeriteknikere som ville bruge 2 uger af deres sommerferie på rejsen; der blev rejst midler til deres rejse og vi kunne tage af sted i starten af juli 2015.

Det var et travlt program med mange møder i hovedstaden Ulaan-

Det hele startede ude på sletterne i det nordlige Mongoliet i sommeren 2011, en dejlig aften ved bålet under de uendelig mange stjerner.

Jeg var på et 14 dages hestetrek i nationalparken ved den smukke Khovsgolsø og sad og talte via en tolk med de lokale nomader, som fungerede som vores guider og var ejere til de heste vi red på.

De fortalte om det hårde liv som mongolsk nomade, med lange iskolde vintre og korte intense somre, hvor der er overflod af mælk fra dyrene, men meget få afsætningsmuligheder. De fortalte, at det er meget svært at tjene penge på landet. Man kan ikke finde arbejde og de fleste lever som nomadiske hyr-

der af deres dyr. Hvis de vil sende deres børn i uddannelse, må de sælge deres dyr. Og der er altid en risiko for, at de strenge vintre tager livet af dyrene og så er der ikke andet at gøre end at rejse til hovedstaden Ulaanbaatar for at søge arbejde, og de fleste ender dér som arbejdsløse i de store ger-slumdistrikter.

Jeg fortalte om de danske andelsmejerier, der er demokratisk ledet foreninger, hvor alle er lige uanset hvor mange dyr man ejer. Alle var begejstrede for ideen og talte om hvordan det ville løfte hele deres lokalsamfund, hvis de kunne levere mælk til deres eget mejeri og få mulighed for at sælge produkterne til de mange turister, der hvert år besøger Khovsgolsøen. Derfor lovede

Informationstelt stillet op til den årlige Naadam i 2015.

Det første fundament blev udgravet og støbt af foreningens medlemmer. Det måtte senere kasseres pga. dårlig udførelse.

baatar med mejeriekspert, NGO'er og mulige samarbejdspartnere. Derefter rejste holdet til Khatgal, en lille landsby ved den sydlige spids af Khovsgolsøen. Det var den by mine mongolske nomadevenner havde peget på som den bedst beliggende til mejeriet. I Khatgal afholdt det danske team flere informationsmøder og holdet satte et informationstelt op ved den årlige Naadam-festival. Vi fik skrevet over 50 familier op som interesserede og holdt til sidst en slags generalforsamling, hvor den nye forening kaldet »Velsignet af Yakoksen« så dagens lys. Hele det store opland til Khatgal blev opdelt i syv områder og der blev valgt en repræsentant for hvert område.

Derefter tog det danske hold hjem og begyndte det store arbejde med en projektbeskrivelse ud fra vores research og at søge om penge til projektet.

Vi havde i Ulaanbaatar fundet den mongolske NGO *Global Communities* (GC), som var støttet af *US Aid*. Deres speciale var at undervise nomader i at organisere sig i andelsforeninger. De blev vores lokale samarbejdspartnere og varetog undervisning og workshops i Khatgal af vores forenings medlemmer. De hjalp med at der blev afholdt en rigtig generalforsamling, blev valgt formand og bestyrelsesmedlemmer

og blev skrevet vedtægter. De varetog også kontakten til vores andelsforening.

Udgifterne til dette blev dækket ved private donationer og crowdfunding, som det danske hold rejste.

Udfordringer

Da jeg sad ved bålet under stjernehimmelen og planlagde projektet med nomaderne, så havde jeg en formodning om at mejeribygningen nok ville stå færdig efter en 3 år. Så da jeg 5 år senere i 2016 sad og planlagde endnu en rejse til Khovsgol og stadigvæk »kun« var i gang med at lave projektbeskrivelser og ansøgninger, så var jeg godt klar over, at det tager meget lang tid at realisere en god ide.

Min oprindelige ide med at bygge en mejeribygning, sørge for mejeriudstyr, og så kunne de lokale nomader ellers tage over, den var simpelthen ikke bæredygtig. Det var tydeligt, at det var svært for foreningens medlemmer at drive den. Hver gang vi danskere kom på besøg, fyldt med gode ideer og intentioner,

Det første hus blev opført på det dårligt udførte fundament og måtte flyttes.

så var medlemmerne aktive og positive. Men når den lange vinter satte ind, faldt aktivitetsniveauet og hver mand passede sig selv. Det var også tydeligt, at de fattige nomader simpelthen ikke havde kvalifikationerne til at lave et foreningsregnskab, sende skatteregnskaber og rapporter til myndighederne og overholde de vedtægter, som de selv havde udarbejdet. Vi besluttede derfor, at der skulle arbejdes mere intensivt med at løfte de lokale til at kunne varetage deres organisatoriske opgaver og til at blive bedre til at arbejde sammen.

Mejeriuddannelse

Efterhånden kunne vi også se, at der var et behov for kvalificerede ansat-

Jörg i midten og Charlotte yderst til venstre og foreningens bestyrelse holder krigsråd foran det mislykkede byggeri.

Fra åbningsceremonien 25. juli 2020. Bemærk det maritime ur på væggen: vi befinder os i en havneby ved Khovsgolsøen.

Nyamdelger til venstre og Enkhuya med deres ny erhvervede diplomer på universitetet i Ulaanbaatar, juni 2020.

te som kunne stå for produktionen og driften, når mejeriet engang stod færdigt. Vores forenings medlemmer var fortrinsvis kvinder, som var meget dygtige til at producere mejeriprodukter til egen husholdning, men som simpelthen ikke havde hverken tid eller overskud til at skulle stå for en større mejeriproduktion i et moderne mejeri. Vi besluttede derfor, at det ville være en rigtig god ide at udvalgte to lokale unge fra landsbyen og sponsorere deres uddannelse som mejeriteknikere på universitetet i Ulaanbaatar.

Uddannelsen tager 4 år og koster ca. 15.000 kr. om året for hver studerende. Dette dækker undervisningsafgift, kost og logi. Ved at vælge to lokale unge ville vi sende et stærkt signal om vores engagement

blev gjort mulig ved hjælp af private indsamlinger blandt *Mejerifolk uden Grænsers* medlemmer, norske *Kavlifondet*, *Dansk Mongolsk Selskab*, *Chr. Hansen* samt *EcoLeap Foundation*.

Projektstøtte

Det var fra starten af vores plan at søge om støtte fra *CISU Civilsamfund i Udvikling*. CISU er den pulje man kan søge fra den danske stat til små projekter i udviklingslande. Og i 2018 lykkedes det endelig, efter flere ansøgninger, at få godkendt en ansøgning til projektet på 200.000 kr. Disse penge skulle bruges til at undervise vores medlemmer i at kunne drive deres forening og driften af mejeriet.

i projektet, og de unge ville også have et tæt tilhørsforhold til lokalsamfundet og andelsforeningens medlemmer.

På studierejsen i 2016 udvalgte vi Nyamdelger og Enkhuya blandt 20 unge ansøgere fra Khatgal. Deres uddannelse

På det tidspunkt var mejeribygningen blevet nedskaleret fra en muret mejeribygning til et lille træningsmejeri af tømmer. Det er desværre meget svært at få støtte til byggerier; derfor er selve bygningen opført med private donationer. *EcoLeap* og *AuG* donerede midler som gjorde os i stand til at købe tømmer og materialer til et støbt fundament. Foreningen fik tildelt en stor byggegrund i udkanten af byen på 2 hektar, og byggeriet kunne nu gå i gang. Jörg Kerchlango, arkitekt fra *AuG*, udarbejdede fine tegninger til den lille bygning på 50 m².

Flere udfordringer

I juni 2018 hyrede *Global Communities* en bygningsingeniør og tog til Khatgal, hvor vores andelsmedlemmer hjalp med at støbe fundamentet til bygningen og derefter byggede bjælkehytten og satte tag på. I juli ankom Jörg og jeg fulde af forventninger til Khatgal for at se den nye bygning. Desværre var det en stor skuffelse der mødte os. Fundamentet var af så dårlig kvalitet, at det allerede var gået i gang med at smuldre og kunne skræbes af med de bare hænder.

Vi fandt ud af, at den såkaldte ingeniør var mand til en af vores samarbejdspartnere fra *GC* og at han ikke havde brugt de mest basale

Produktionen kan begynde. Nyamdølger fremstiller den mongolske specialitet 'aaruul', tørret ost, i det nye mejeri.

Andelsforeningen sælger sine produkter.

byggeteknikker. Da vi gravede lidt i historien fandt vi også ud af, at GC havde snydt med deres udgifter og løn, og det er jo en alvorlig sag. Vi måtte derfor konfrontere dem, og det endte med at vi måtte afbryde samarbejdet, da vi helt mistede tilliden til sidst. Det er desværre en kendt problematik i Mongoliet, hvor der er store problemer med korrupsion og svindel.

Jörg og jeg skulle have købt byggematerialer og startet på konstruktionen af de indre vægge, men måtte i stedet bruge tiden på at finde en egnet byggeleder til at støbe et nyt fundament og flytte bygningen over på fundamentet.

Det værste ved hele historien var, at vi måtte fyre vores lokale partner og derved mistede vores projektstøtte hos CISU og måtte betale de resterende penge tilbage. Det var et hårdt slag at skulle starte forfra med at finde en ny lokal partner i Mongoliet og skrive en ny ansøgning til CISU og skulle igennem hele bevillingsprocessen én gang til.

Mejeriet bygges færdig

Heldigvis lykkedes det i løbet af 2019 at finde den nye lokale partner *Uurchultiig Uuruusuu* (U2) med Urana Dashtseren i spidsen og få godkendt en revideret ansøgning. I

mellemtiden havde vi i projektgruppen haft travlt med at søge flere penge til projektet og havde fået generøse donationer fra flere virksomheder og organisationer. Der var nu penge til at bygge mejeriet færdigt og til at købe mejeriudstyr.

Vi planlagde derfor en rejse til Mongoliet i maj og juni 2020, hvor de indre vægge og overflader skulle færdigbygges, der skulle indkøbes mejeriudstyr som skulle installeres, foreningens medlemmer og de to mejeristuderende skulle trænes i produktionen og der skulle afholdes en åbningsceremoni.

Men så ramte coronaen i marts – og alle planer måtte *igen* laves om.

Vi måtte hurtigst muligt finde en lokal byggeleder som kunne overtage hele ansvaret med at færdiggøre byggeriet og overlade indkøb af mejeriudstyr til Urana, vejledt af de frivillige mejeriekspertes fra MuG. Det lykkedes heldigvis, men det var en stor udfordring at styre et byggeri og de store indkøb med den reducerede import af produkter fra udlandet pga. coronaen fra Danmark.

Vores to mejeristuderende blev færdige med deres uddannelse som mejeriteknikere i juni og modtog deres diplom. Vi besluttede derudover at ansætte en mongolsk mejeritekniker til at rejse til Khatgal for at

installere det nye udstyr og starte produktionen op, når vi ikke kunne sende de danske mejerister til Mongoliet.

Derefter kunne der endelig den 25. juli – efter 9 års arbejde – afholdes en uofficiel åbningsceremoni. Det var et meget stort øjeblik for alle. Borgmesteren for Khatgal kom og holdt en tale og bygningen blev velsignet på traditionel mongolsk vis. Foreningens medlemmer leverede yakoksemælk og de fremmødte kunne smage de første traditionelle mongolske mejeriprodukter fra mejeriet.

Siden da er produktionen fortsat og der gøres masser af erfaringer i det daglige. Nu arbejdes der på at få sat produktionen op og på at finde nye kunder og afsætningsmuligheder. I efteråret holder yakokserne op med at producere så meget mælk og over vinteren stopper produktionen helt. Men forhåbentlig vil det danske team få mulighed for at rejse til Khatgal i foråret 2021 og hjælpe med at optimere produktionen og vi vil kunne afholde den officielle åbningsceremoni og sammen fejre, at det er lykkedes at bygge et andelsmejeri i Mongoliet. ■

Chalotte Vad

Bog anmeldelse

Nils Hartmann:

Eventyrer i Mongoliet

Illustrator: Rasmus Jensen

ABC Forlag, 2020. 68 sider.

ISBN: 9788779167780

Indb. 230,00 kr. - E-bog 172,50 kr. hos abc-forlag.dk

Så blev det Henning Haslund-Christensens tur. Herefter vil jeg blot kalde ham Haslund. Tidligere har der været lette fagbøger om for eksempel Knud Rasmussen, Peter Freuchen, Jens Munk, Fridtjof Nansen. Det er en god idé at lave letlæselige bøger til børn om vor fortid. Hvis man ikke ved, hvorfra man kommer, ved man heller ikke, hvor man skal hen. Vi skal huske og respektere de mennesker, der var før os, og som vi kan takke for det behagelige liv, vi har i vor tid.

Nils Hartmann har selv på sin hjemmeside www.nilshartmann.dk været inde på lignende tanker:

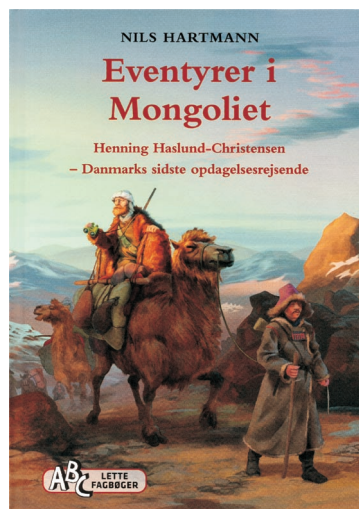
Hvis du spørger mig, hvorfor jeg synes, det er vigtigt at læse historiske bøger, så lyder svaret: Fordi det er godt at kende sine rødder. Og fordi man kan lære af, hvordan mennesker har løst problemer i tidens løb – og prøve at undgå tidligere tiders fejltagelser. Historien kan bruges til at bringe orden i tilværelsen. Når vi kender fortiden, kan vi måske bedre forstå vores egen tid og handle ud fra noget, vi har lært.

Historien består af en uendelig mængde af fortællinger. Mange af dem rummer god underholdning og giver spændende oplevelser. Og så handler historien om noget, der virkelig er sket.

Nils Hartmann er født i 1941 og vokset op i Præstø. Han blev uddannet som lærer i 1968 og underviste til 1980. På Hartmanns hjemmeside

kan man få flere detaljer om hans liv. Endnu et citat fra den:

Jeg har i alt skrevet ca. 90 bøger og hæfter og oversat næsten lige så mange. Blandt oversættelserne er Alfons Åberg-bøgerne, engelske fagbøger samt en lang række titler af de svenske forfattere Maj Bylock og Ulf Stark.

Jeg har altid været meget optaget af historie. Siden 1993 har jeg brugt en stor del af min tid på at læse historie, rejse, besøge museer – og skrive historiske bøger. Det er bl.a. blevet til 'Børnenes Danmarks-historie 1-4' og 'Børnenes Verdens-historie 1-4' samt serien 'Børnenes Danmarkshistorier'.

Hartmann bruger enkelte og korte sætninger for ikke at tabe sin læser og barberer hændelsesforløb kraftigt ned. Det er sikkert en god ting for en ung læser. Jeg er selv ordblind og ved, hvor svært det er at komme i gang med læsning. Men der er mange forklaringer, som ikke kommer med, fordi der ikke er plads i formatet. Når man vælger at koge tre bøger (*Jabonah* på 230 sider, *Zajagan* på 241 sider og *Asiatiske Strejftog* på 257 sider, i alt 728 sider) ned til 68 sider inkl. illustrationer, kan det blive lidt overfladisk.

Jeg er helt med på, at der er tale om en læselet-bog til unge mennesker (8-12 årige), men jeg synes, at Haslunds rejsebesværligheder og uheld fylder forholdsvis for meget. Der kunne godt stå mere om Haslunds arbejde med at bevare den mongolske kultur og historie. Når et stort materiale koges ned, kan der let opstå misforståelser og fejl.

Min holdning til formidling er, at man ikke skal snyde sin læser eller sit publikum, også selvom det ikke er i stand til at opdage det. For mig er det vigtigt, at læser og publikum kan fæste lid til de fakta, jeg bringer i skrivelier, udstillinger osv. Bringer jeg noget, som ikke er helt troværdigt, fortæller jeg læseren det, så læseren selv kan tage stilling til, hvad vedkommende vil godtage.

I det følgende har jeg et par mere direkte kommentarer. På side 7 står der: *Torguterne var et fremmed og mystisk folk.* Fremmede, ja, det er alle, når vi krydser grænsen ud af Danmark, men hvor er det mystiske? Jeg troede, at disse bøger skulle få det unge menneskes øjne op for, at man godt kan være menneske, selv om man ikke er dansker. Der er ikke noget mystisk ved andre folkeslag. Det er blot vor uvidenhed om dem, der gør, at de virker underlige i starten.

Bogen blev rost og solgte, står der på side 8. Vi taler her 1932. Der var ingen fjernsyn, ingen internet, ingen mobiltelefoner, ingen sociale medier. Det var ofte gennem bogen, man tilegnede sig sin viden. Jeg synes, at pointen om de manglende digitale fænomener godt kunne være givet for at understrege, at selv Danmark var anderledes dengang.

21 dage tog rejsen til Singapore (side 15), altså fra Hamborg, men intet om hvilken vej omkring Afrika. Og videre gik det til Hongkong og Shanghai, men denne gang ingen angivelse af rejsetid. Det ville have været nok at fortælle, som der står på side 18, at hele turen fra Køben-

havn til Bulgun Tal tog 8 måneder. Man kunne sætte de 8 måneders rejse i kontrast til, at man i dag kan flyve fra København til Beijing på 8 timer.

Dalen hed Bulgun Tal (Zobel-sletten). *Mod syd lå stepperne. Mod nord lå Sibiriens enorme skove* (side 18). Det tager lige en dags tid eller to at komme ud på stepperne i bil. Det tager en uge eller mere at rejse nordpå til Sibiriens skove. Når Bulgun Tal ikke er slette eller enorme skove, hvad er den så? Selv har jeg været i Bulgun Tal flere gange og skal blot lukke øjnene for at kunne se det hele for mig. Men en 10-årig har jo ikke den luksus. Hvorfor var det netop lige dér, danskerne ville hen? Der kunne godt stå mere om, hvad det var for et sted, og at danskerne huskes den dag i dag på egen.

Som nybyggere kunne de anlægge en gård (side 18). Anlæggelsen af gården var en plan fra starten, før de tog hjemme fra. Det var ikke noget de kunne, det var noget de gjorde. Der var endda den tanke bag, at det måske kunne hjælpe nogle af de tusinde danske mejerister, som var smidt ud af Rusland.

Han havde stof nok til sin første bog, står der side 50. Haslunds første bog handlede ikke om torgut-folket. Det gjorde den anden bog (*Zajagan*).

Det glæder mig, at Hartmann har valgt at bruge mongolernes eget ord, *ger*, for deres filttelte, frem for fremmedordet *jurte*, som ellers ofte ses i bøger.

'Det er et tegn fra de højere magter', sagde mændene. 'Det betyder, at du er født i Den Hellige Abes Tegn' (side 51). Haslund vidste godt, at han var født i Ild-Abens år (1896). Alle i Mongoliet ved hvilket dyreår, de er født i. Det der var interessant var, at torguternes høvding og Haslund var født i samme år. Her tror jeg, at den 10-årige læser nok vil undre sig lidt, fordi den dybere

mening ikke er med. Måske det var noget, som skulle være sorteret fra.

Men Haslund ville længere op i bjergene (side 53). I 1929 valgte en arbejdsløs skomagerson, Polycarpus Lindqvist, at cykle jorden rundt. I 1930 nåede han til Indien og mødte Haslund. De arbejdede sammen. På en tur i bjergene blev Polycarpus syg og sendte besked til Haslund, som straks tog afsted for at hjælpe ham. Det pas, Haslund skulle igennem, var dage forinden blevet fyldt med 30 meter sne, så det var umuligt at komme den vej. Haslund måtte derfor vandre rundt om bjergkæden og forsøge at nå frem til Polycarpus fra den anden side. På den tur ramte lavinen Haslund. Han nåede aldrig frem til Polycarpus, som frøs ihjel og ligger begravet i Kargil i Ladakh.

Geren var færdig. Haslund fik den overrakt af fyrsten. Nu skulle den tunge pakke sendes med Hedin hjem til Sverige. Den var en gave til den svenske konge (side 51). Det var ikke bare et filttelt. Det var et tempeltelt, som var ret sjældent. Det er rigtigt, at torguterne gik i gang med at skabe en kopi af et af deres tempeltelte, men til sidst valgte fyrsten at give Haslund det gamle telt. Hedin var allerede i Amerika på det tidspunkt, så det var Haslund selv, der bragte teltet til Stockholm, hvor det i mange år var udstillet på det etnografiske museum.

... det var ikke muligt at komme til hverken Mongoliet eller Tibet (side 58). Det er rigtigt, men der gives ingen forklaring på umuligheden. Det synes jeg godt, man kunne have gjort, og hvorfor ville Haslund nu pludselig til Tibet?

1938-1939 rejste Haslund sammen med en arkæolog og en sprogforsker fra Beijing og til det nordvestlige Mongoliet (side 57). Jeg ved jo, at der er tale om to danskere, Werner Jacobsen og Kaare Grønbech, men umiddelbart vil man jo tro, at der er tale om to kinesere fra

Beijing. Og teksten fortsætter med, at Haslund indsamlede mange ting. Faktisk drejer det sig om 3000 sager, alle hans rejser taget i betragtning. Det er da ingen dårlig oplysning at give.

Tegn.: Rasmus Jensen

Illustrationerne

Bogen har 17 illustrationer, heraf to kort på indersiden af omslaget. Kortet på indersiden af bogens forside er en forenklet gentegning af foldeud-kortet bagest i Haslunds bog *Jabonah*. Det er sådan set helt i orden. Det er forståeligt og fornuftigt at fjerne alle de stednavne, som ikke længere er relevante, nu da indholdet er forkortet.

Der har derimod været behov for at anbringe byen Urumchi, som ligger i den kinesiske provins Xinjiang. Kortet i Haslunds bog viser kun en mindre del af det nordlige Mongoliet. Det er derfor vildledende at anbringe Urumchi et sted i Mongoliet. Det ligger langt udenfor kortet. Man kunne have lavet en lille firkant omkring Urumchi og med en pil og et kilometertal vist i hvilken retning, byen ligger. Man kunne også have valgt at vise byen på kortet, der sidder på indersiden af bogens bagomslag.

Mongolerne på billederne (forsiden, side 19 og 48) bærer dragter, som ikke ser særlig mongolske ud. De har dog et præg af noget orientalsk. Mongolerne går i en dragt, *dell*, som har åbning i højre side. Det gælder både kvinder og mænd. Desuden bærer man skærf og ikke læderbælte. Ofte har jeg selv båret en *dell*, både i Mongoliet og i Danmark. Derfor lærer man dragtens detaljer at kende. Pynten på dragten er ikke korrekt, og mongolerne har ikke fjer i hatten, som det ses side 19. Mongolerne på side 48 har ikke åbning i højre side. Derfor opstår der et underligt kravetøj.

Men i det billede er der noget andet, som er værre. Forfatteren skriver på side 49 ganske rigtigt, at Haslund optog lyd på lakplader, som var flade som grammofonplader og ikke et cylindrisk rør, som tegningen viser. Det var rimeligt moderne udstyr Haslund havde med fra den svenske statsradio.

På side 8 og side 56 er der det samme billede af Haslunds bog *Jabonah*. Jeg ville nok på side 56 have vist billeder af hans to andre bøger *Zajagan* og *Asiatiske Strejftog*.

Jeg har set mange billeder af Haslund og mindes ikke at have set ham med fuldskæg. Men de kamelridende europæere er måske heller ikke tænkt til at skulle være Haslund. Når nu hele bogen drejer sig om en rigtig historisk person, synes jeg, at det ville have været på sin plads at bringe et fotografi af manden, så læseren kunne få det rigtige billede inde i sit hoved af ham.

I bogen *Store slæderejser* om Knud Rasmussen står der side 66, at han kun blev 54 år. En tilsvarende oplysning er der ikke om Haslund, som kun blev 52 år. De to mænd sammenlignes ofte, fordi deres forskning lignede hinanden og foregik næsten samtidig, blot i hver sin verdensdel.

Haslund skriver selv, at fordi det var manchuerne, der lod opføre de

Øverst en illustration fra bogen, der viser en fonograf med valse (tegn. Rasmus Jensen). Nederst en del af Haslunds lydoptagelsesudstyr. Hele udstyret fyldte tre kamellæs. Man ser tydeligt de flade messingplader med lak på. Der kunne være nogle minutters lyd per side (foto: Nationalmuseet).

fleste klostre i Mongoliet, blev de ikke bygget i den tibetanske stilart, som man ser side 19. Dog er der nogle få i tibetansk stil. Resten er i kinesisk stil.

Det ville have været en god idé, om forfatteren og/eller forlaget havde kontakten Dansk Mongolsk Selskab og ladet en af os se bogen igen for fejl og misforståelser før trykningen. Man kunne på den

måde have undgået nogle af de kommentarer, som her er anført. Dansk Mongolsk Selskab er altid interesseret i, at bøger på dansk om Mongoliet bliver så korrekte og gode som muligt. Så er det også nemmere for os at henvise til bøgerne, når nysgerrige læsere henvender sig om læsestof.

Siden sin grundlæggelse i 1990 har Dansk Mongolsk Selskab udgivet et tidsskrift på dansk, *Ger*, som nu er udkommet med 107 numre. De fleste numre ligger på selskabets hjemmeside, hvor enhver, som har lyst, kan gå på opdagelse. I årenes løb er der skrevet ganske meget om Haslund.

Jeg savner, at der bag i bogen gives læseren gode råd til, hvor den nysgerrige læser kan læse mere. Man kunne jo begynde med Torry Gredstedts to drengbøger: *Boden betales* og *Løftet som bandt*.

Jeg forstår ikke ideen med, at der er visse sider, der ikke må have sidetal. Sidetallene er jo med til at hjælpe læseren med at finde sin vej gennem bogen. Når der så flere steder ikke er sidetal, skal man til at beregne, hvor man er. Det synes jeg ikke er brugervenligt.

Bortset fra mine kommentarer om småfejl, synes jeg, at det er en god idé med bøger om driftige danskere, som i fortiden har været med til at gøre vort land kendt. Det er også godt, at børn i Danmark får mulighed for at spejle sig i dygtige danskere, som vi alle kan være stolte af. For der er jo ikke andre i verden, der vil passe på og bevare den danske kultur og det danske sprog end danskerne selv. Uden de to ting vil der ikke være noget Danmark. Og der er meget i vor historie, vi kan være stolte af. Selvfølgelig er der også nogle dårlige ting, men dem taler vi om en anden gang.

Rolf Gilberg

Aktuelt

The Mongol Messenger rapporterer:

Kashmir til Italien 29.05.20
Mongoliets fineste kashmiruld, som overholder standarderne for *Mongolian Noble Fibre*, er allerede et internationalt anerkendt brand. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Letindustri har meddelt, at der er truffet forberedelser til at eksportere 100 ton af denne højkvalitetskashmir til Italien. Sükhbaatar Aimags kashmir (15,8-16,1 my) lever op til kravene til fineste kvalitet kashmir i *Noble Fibre*-standarden.

Mongoliet står for ca. 40% af verdens kashmirproduktion. Heraf lever 20-30% af den mongolske kashmir op til de højeste kvalitetsstandarder, der garanterer bæredygtige produkter af høj kvalitet og dokumenteret oprindelse.

Khanbogd Cashmere LLC, der står for eksporten af de 100 ton kashmir, fik godkendt sit varemærke sidste år.

Træplantning 05.06.20
Man er i øjeblikket ved at anlægge grønne områder og plante træer i hovedstaden. I sidste weekend blev der fjernet syv store billboards fra den indre by nærved Sükhbaatarpladsen. Man vil snart gå i gang med at rydde arealer og etablere offentlig adgang til et område på 1.136 m², som gennem 15 år ikke har været brugt til sit formål. Man har i dette forår desuden plantet 1.200 træer i 78 gader og pladser i Ulaanbaatar.

Folketælling 19.06.20
Ifølge den seneste folketælling fra i år er befolkningstallet opgjort til 3,3 mio., helt præcis 3.296.866. Antallet af husstande er opgjort til 897.427 med et gennemsnit på 3,6

personer i husstanden. 46% af Mongoliets befolkning bor i hovedstaden Ulaanbaatar. Den 10-årige folketælling viser også, at 7% af befolkningen eller ca. 122.300 mongoler har opholdt sig i udlandet i mere end 6 måneder.

Frimærke 19.06.20
I anledning af 75 års jubilæet for oprettelsen af Statens Teater for Opera og Ballet er der udgivet et frimærke med temaet 'Mongoliets Arkitektur'. Frimærket, der er udformet af J. Gankhuyag, måler 30×40 mm og er trykt i 20.000 eks.

Ulaanbaatar konfiskerer illegal jord

Den nye bypark, 'Klokkeparken', foran Sükhbaatarpladsen i Ulaanbaatars centrum nærmer sig færdiggørelse.

På baggrund af en forordning udstedt af Ulaanbaatars borgmester S. Amarsaikhan er flere grundstykker, der gennem illegale transaktioner var kommet i *Ulaanbaatar Construction* og *Ulaanbaatar Capital's* – datterselskaber af *Ulaanbaatar City Bank* – besiddelse, blevet indtaget til offentlig ejendom med henblik på at indrette dem til glæde for byens borgere.

Det bemærkes især, at tilladelser til anlæg af en parkeringsplads og en bypark, kaldet *Klokkeparken*, foran Sükhbaatarpladsen i centrum af Ulaanbaatar har fået nyt liv, og at *Klokkeparken* nu er under udvikling med grønne arealer og springvand med indlagt musik. Desuden er tilladelser givet til *Ulaanbaatar City Bank* tilbage i 2005 til at råde over et areal foran Ulaanbaatar Hotel og Uafhængighedspaladset, blevet annulleret i 2019.

Ulaanbaatars borgmester har også sat tidligere givne tilladelser til finansieringsselskabet *Ulaanbaatar Capital* til et offentligt parkområde kaldet *Asashoryu Park* foran statens skuespilhus og et areal tæt ved den mongolske fondsbørs på østsiden af Sükhbaatarpladsen i bero. I forlængelse af borgmesterens beslutning

vil de ovennævnte områder forblive tilgængelige for offentligheden, og det offentlige ejerskab vil under ingen omstændigheder kunne overgå til privat eje.

Desuden vil hovedstadens ejendomsforvaltning rydde arealer, hvorpå der er opført ulovlige bygninger for at kunne realisere borgmesterens beslutning om at anlægge legepladser, toetages parkeringspladser, fodgængerstier og parkanlæg med henblik på at sikre borgerne en sund og tryk tilværelse og et godt arbejdsmiljø.

Den 22. april blev 15 murstensgarager opført uden kommunal tilladelse på vestsiden af skole nr. 24 i Chingelteidistriktet revet ned. I stedet vil der blive opført et familiefundhedscenter for borgerne i Chingeltei, som skal danne model for an-

HISTORICAL BUILDINGS IN ULAANBAATAR

Main building of National University of Mongolia

Main building of NUM in the 1950s

National University of Mongolia in modern day. Photo B.Chadraabal

Mongoliets ældste højere læreanstalt er Statsuniversitetet, *National University of Mongolia* NUM, hvis hovedbygning ligger nordøst for parlamentsbygningen og Ulaanbaatars centrale plads. Universitetet blev etableret i 1942 med støtte fra Sovjetunionen og blev opkaldt efter 'marskal' Khorloogiin Choibalsan, der var leder af Den mongolske Folkerepublik på daværende tidspunkt.

Det tog mere end 3 år at opføre den 3-etages og 175 meter lange bygning i årene 1944-47. Øst- og vestfløjen blev færdig i marts-april 1947, mens den centrale del af bygningen var fuldført i slutningen af juni 1947.

Arbejdet med opførelsen blev

delvis udført af omkring 450 japanske krigsfanger i årene 1945-46. Noget lignende gjaldt også for andre bygninger som fx parlamentsbygningen, udenrigsministeriet, nationalbiblioteket og det nyligt nedrevne naturhistoriske museum. Ifølge Ulaanbaatars bymuseum fik de enkelte byggeledere for de japanske krigsfanger udbetalt en månedsløn på 50 tugrik.

Blandt de lokale arkitekter er der fuld enighed om, at den 3-etages bygning er blandt de bedste eksempler på hovedstadens arkitektoniske kulturarv med sine nyklassicistiske stiltræk, den runde tagkuppel og de 14 markante søjler i den cirkelformede facade.

Ifølge historikere er den overvejende del af bygningerne i hjertet af Ulaanbaatar med deres karakteristiske udformning i nyklassicistisk stil opført i overensstemmelse med byens generalplanlægning i Mongoliets såkaldte »fredelige udviklingsperiode« efter anden verdenskrig, da Mongoliet genoptog den urbane planlægning af hovedstaden.

Generaludviklingsplanen for Ulaanbaatar, der blev vedtaget i 1946, udlagde et net af gader og veje og gav anvisninger til, hvor man kunne udvikle grønne områder i den indre by. G. Ochbayar, forsker ved Ulaanbaatars bymuseum, sagde: »Med denne plan begyndte Ulaanbaatar sin rejse mod at blive 'en mo-

derne socialistisk by».

Foran NUM er opstillet en statue af marskal Khorloogiin Choibalsan, som menes at være både den første og eneste statue i hovedstaden, der er opstillet, mens personen stadig var i live, og den første statue, som blev skabt af det mongolske folk. Det var det daværende ministerråd, der dengang udgjorde Mongoliets regering, som i februar 1946 besluttede at opstille statuen af marskal Choibalsan i anledning af 25 års jubilæet for den mongolske revolution, mens han stadig var Mongoliets statsminister.

Statuen blev udført af den berømte billedhugger S. Choimbol og blev rejst samme år. Den blev placeret på en 2,8 meter høj granitsokkel foran NUM-bygningen. I 2012 blev statuen støbt i bronze.

Der står to løvefigurer foran hovedbygningen, som den prominente mongolske historiker og forsker Bazariin Shirendev fik flyttet fra det buddhistiske kloster Nomun Khan i Bayankhongor Aimag i 1954. Man mener, at de to skulpturer blev udført af mongoler i 1880'erne. Løveskulpturer placeres foran adgangsveje som et symbol på kraft og styrke og for at yde beskyttelse mod onde ånder.

8 The Mongol Messenger 09/20

dre centre. I år vil der blive nedrevet ulovlige bygværker mere end 30 steder i Chingeltei.

Lederen af Ulaanbaatars ejendomsadministration, D. Bat-Ulzii, udtalte: »Vi har sat os talrige mål for 2020 som fx håndtering af illegale grunderhvervelser og større adgang til fondsstøttede anlægsarbejder. I alt er der planer om i år at nedrive 420 illegale konstruktioner på 150 forskellige steder.«

Ifølge embedsmanden er ejerne af de illegale bygværker blevet advaret adskillige gange allerede inden, de begyndte på byggeriet. Nogle af dem har endda solgt ejendommen selv efter at have modtaget en advarsel. »Men vi har mødtes og talt med de illegale jordbesiddere, og opførelsen af familiesundhedscentret vil begynde 23. april.«

The Mongol Messenger
16(1496):5 – 24.04.20

Kulturarv restaureres

Boligen for Mongoliets første statsminister ligger i Bayanzurkh-distriktet.

Bystyret i Ulaanbaatar har udarbejdet en liste over bevaringsværdig kulturarv i byen. På listen er et hus opført omkring 1913, kendt under navnet *Goojingiin Undur*. Huset har bl.a. været bolig for Bogd Khan-regeringens første statsminister, T. Namnansuren.

Der har været adskillige tilfælde, hvor historiske og kulturelle

monumenter og bygningsværker – af eksperter vurderet som mongolsk kulturarv – er blevet nedrevet uden tilladelse. Eksperterne har peget på betydningen af at standse aktiviteter, der strider mod loven om beskyttelse af kulturarv, at sikre kulturarvens fortsatte bevarelse og beskyttelse og udvikle en turisme, der bygger på den kulturelle arv.

De ansvarlige embedsmænd er blevet udstyret med beføjelser til at rydde op i de beskyttede områder og genoprette skaderne på de udpegede monumenter og bygninger.

The Mongol Messenger
17(1497):5 – 01.05.20

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- *Medlemsmøde 153*
Torsdag den 1. oktober kl. 19-21
 Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

Kortlægning af økosystemer

Narangerel Davaasuren er specialist i anvendelsen af moderne GIS-værktøjer til kortlægning af kommunegrænser og miljøforvaltning i Mongoliet (GIS = Geografisk Informationssystem). Hun vil give os et indblik i sit arbejde med ved hjælp af geospatiale data at fastlægge administrative grænser i Arkhangai Aimag og kortlægning af økosystemer i Khövsgöl Aimag.

Narangerel har en kandidatgrad i miljøvidenskab og geoinformation fra Wageningen Universitet og Twente Universitet i Holland. Hendes foredrag vil være på engelsk uden alt for mange fagudtryk.

- *Medlemsmøde 154*
Torsdag den 29. oktober kl. 19-21
 Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

Tab af den evige blå himmel

DMS har inviteret den herboende mongolske **Khaliun Batjargal** til at holde et spæn-

dende illustreret foredrag om mødre og deres børns hverdag og sundhed i Mongoliets stærkt forurenede hovedstad, Ulaanbaatar.

Khaliun er 23 år og har boet i Odense siden hun var 10 år. Foredraget er baseret på hendes bacheloropgave om samme emne i studiet *Market and Management Anthropology* på Syddansk Universitet. Hun holder foredraget på dansk.

Coronaen

Også Dansk Mongolsk Selskabs mødevirksomhed blev ramt af den frygtede virus. Alle forårssæsonens møder måtte aflyses. Heldigvis nåede vi at afholde den årlige generalforsamling lørdag den 29. februar.

Vi havde planlagt fire medlemsmøder:

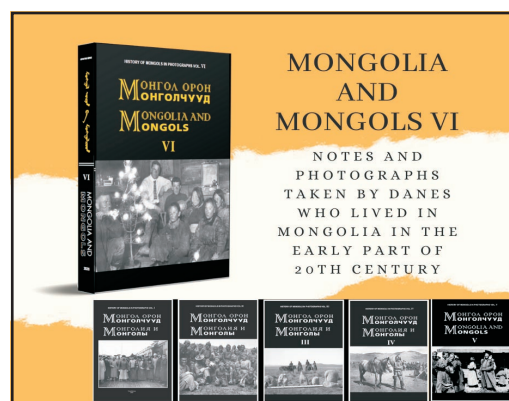
Møde nr. 153, 10. marts:
En samtale om Children's Ger

Møde nr. 154, 25. marts:
Kortlægning af økosystemer

Møde nr. 155, 28. april:
Mongolsk teaterforestilling

Heldigvis har vi kunnet flytte Narangerels Davaasurens foredrag til 1. oktober.

Bestyrelsesmøderne er foregået via computerprogrammet Zoom og ved at mødes privat. *red.*

Mongolia and Mongols VI

Fotografier af Kristen P. Albertsen, Carl Krebs og Lena Tidemand. Redigeret af Christel Braae, Nationalmuseet, København-Ulaanbaatar. Admon LLC, 2020. Bogen er udgivet i et stærkt begrænset oplag i Mongoliet og kan desværre ikke købes i handelen.

Afsender:
 Dansk Mongolsk Selskab
 c/o Jan Koed
 Clara Pontoppidans Vej 41
 2500 Valby